GRONINGER UNIVERSITEITSFONDS

1893-1993

F.R.H. SMIT

Groninger Universiteitsfonds 1893-1993

ACADEMIA
P

GRONINGER UNIVERSITEITSFONDS

1893-1993

F.R.H. SMIT

STICHTING
GRONINGER UNIVERSITEITSFONDS
GRONINGEN 1993

Deze uitgave verscheen ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Groninger Universiteitsfonds, opgericht 4 maart 1893.

Vormgeving Susanne Heynemann
Druk Drukkerij Schut & Casparie bv, Groningen
Foto's Universiteitsmuseum Groningen
© Copyright 1993 F. R. H. Smit Groningen
Stichting Groninger Universiteitsfonds

Op het omslag is de bekroning te zien van de in 1614 gemaakte pedelstaf der Groningse Universiteit, voorstellende Minerva met schild en speer, godin van de wijsheid en dapperheid en beschermster van kunsten en wetenschappen, Universiteitsmuseum Groningen.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG
Smit, F. R. H.
Groninger Universiteitsfonds 1893-1993 / F. R. H. Smit.
Groningen : Stichting Groninger Universiteitsfonds.
Ill., foto's
Uitg. ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Groninger Universiteitsfonds. – Met lit. opg.
ISBN 90 367 0359 X
NUGI 641
Trefw.: Groninger Universiteitsfonds ; geschiedenis ; 1893-1993.

Inhoud

Ten geleide, blz., 7

I Inleiding, 11

II 'Ter bevordering der studie...en den bloei...', 13
Oprichting, 13
Doelstelling en inrichting van het fonds, 18

III De eerste halve eeuw, 21
Het 'arbeidsveld', 21
Het ledental, 28
Privaat-docentschappen en bijzondere leerstoelen, 31
'Wat den toestand van het fonds betreft', 36

IV De periode 1945-1993, 40
Organisatie en ledental, 40
Fondsen en financiën, 51
Werkzaamheden, 58

V Besluit, 71

Appendix, 73

Literatuur en bronnen, 79

Ten geleide

Is het honderdjarig bestaan van het Groninger Universiteitsfonds een gebeurtenis die uitvoerig herdacht moet worden? De doelstelling 'de bevordering der studie aan en van den bloei van de Groninger Universiteit in den ruimsten zin' reikt ver, de invloed die het fonds kan uitoefenen is echter maar beperkt. Het is een instelling die – nu al een eeuw lang – nagenoeg in stilte haar bescheiden taak vervult en een onopvallende, maar niettemin vaste plaats inneemt in de Groninger universitaire gemeenschap.

De verwachtingen bij de oprichting waren hoog gespannen; men vroeg zich af of dit voor de universiteit het begin zou kunnen worden van een financiële onafhankelijkheid van de regering, zoals dat in het Engelse stelsel het geval was. Het Groninger Universiteitsfonds was met een gewijzigde opzet in zekere zin de voortzetting van het zg. Professorenfonds – op 23 juni 1843 opgericht, zodat er naar de inhoud eigenlijk gesproken kan worden van een honderdvijftigjarig bestaan –, dat nu werd samengevoegd met het in 1877 opgerichte beurzenfonds van de 'Vereeniging van burgemeesters in de provincie Groningen'.

Bij de oprichting op 4 maart 1893 waren de financiële middelen uitermate beperkt. Weliswaar is het vermogen in de loop der jaren behoorlijk gegroeid, de voor uitkering beschikbare middelen zijn echter altijd tamelijk bescheiden gebleven. Desalniettemin heeft het Universiteitsfonds – als een van de Universiteit onafhankelijke instelling, maar voortgekomen uit de Senaat en vanaf het begin altijd hecht met de Universiteit verbonden gebleven – tal van ontwikkelingen kunnen bevorderen zowel op het gebied van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek als bij gelegenheid ook het streven naar het oude humanistische ideaal van een brede veelzijdige universitaire vorming. Allerlei initiatieven werden door het Fonds genomen en op gang gebracht die naderhand door de Universiteit zijn overgenomen en voortgezet en vervolgens onderdeel zijn geworden van haar gewone taken. Daarmee voldeed het Universiteitsfonds toch aan de ideeën, die bij de oprichting voor ogen hebben gestaan.

Intussen is de situatie in de Nederlandse universiteiten met name na de Tweede Wereldoorlog drastisch gewijzigd. De aard en omvang van de bemoeienis van de regering met het universitaire onderwijs en onderzoek zijn sterk veranderd en veel van wat vroeger voor steun in aanmerking kwam, valt nu binnen het omschreven taakgebied van de universiteit. Desondanks blijven er terreinen over waarop deze niet, of soms nog niet, in staat is de bekostiging geheel of ten dele te verzorgen en waar aanvullende dienstverlening of financiering wenselijk of nodig is. Dat heeft tot verschuivingen in de ondersteuning door het Fonds aanleiding gegeven: in plaats van studiebeurzen aan studenten, subsidies voor leermiddelen en toelagen voor privaatdocenten zijn het thans vooral toelagen voor studentenexcursies en studiereizen van individuele studenten, steun voor wetenschappelijke congressen en publicaties, subsidies aan studentenverenigingen en studentenmanifestaties, om maar enkele voorbeelden te noemen. Het zwaartepunt is nu wederom veel meer op de studenten komen te liggen: hun studie, maar eveneens hun culturele, sociale en ook sportieve activiteiten. Voorgoed voorbij is de gedachte van een universitair conferentieoord zoals Vosbergen, en een universiteitshuis voor de gehele universitaire gemeenschap.

Is er in de toekomst nog een taak weggelegd voor een instelling als het Groninger Universiteitsfonds? Het bestuur meent van wel. Zeker in een tijd waarin de middelen van de overheid voor collectieve voorzieningen steeds meer onder druk komen te staan, ook voor de universiteiten, en waarin de tendentie groeit in toenemende mate allerlei aangelegenheden aan het particulier initiatief over te laten, zal er behoefte bestaan aan een organisatie die in staat is daar waar nodig de helpende hand te bieden. In dit verband kan vermeld worden de sterk gestegen aandrang om bijzondere leerstoelen te vestigen.

Teneinde een dergelijke taak goed te kunnen vervullen moet het Fonds uiteraard over voldoende middelen kunnen beschikken: donaties en opbrengsten, schenkingen en legaten. Niet minder is het echter van belang dat het over een breed draagvlak beschikt in de instelling waarvoor het ten dienste staat, onze universiteit, maar eveneens daarbuiten, in de regio waarin deze universiteit haar wortels behoort te hebben. Het Groninger Universiteitsfonds kan het daarom niet stellen zonder de steun van allen die tot de universitaire gemeenschap behoren: hoogleraren, wetenschappelijke en andere medewerkers, studenten en vooral ook oud-studenten. Evenmin kan

echter de steun van instellingen en personen daarbuiten worden gemist: provinciale en gemeentelijke overheden, industrie, nijverheid, handel en landbouw, en niet te vergeten particulieren.

Het behoeft uiteraard geen betoog dat voor een doelmatig functioneren van het Fonds bovenal een goede verhouding met het bestuur van de Universiteit noodzakelijk is. Het bestuur van het Groninger Universiteitsfonds prijst zich gelukkig dat dit al die jaren het geval is geweest en spreekt de wens uit dat die relatie in de toekomst in dezelfde geest zal worden gecontinueerd.

Ten tijde van het vijftigjarig bestaan van het Universiteitsfonds, in het voorjaar van 1943, verkeerde de Universiteit in grote beroering, omdat van alle studenten op straffe van uitsluiting geëist werd een zg. loyaliteitsverklaring jegens de bezettende macht te tekenen. Als gevolg van de weigering door de grote meerderheid van hen, was het universitaire leven daarna practisch vrijwel volledig lamgelegd. Van een herdenking kon toen uiteraard geen sprake zijn.

Ter gelegenheid van het vijfenzeventigjarig bestaan gaf het toenmalige bestuur een facsimile-editie uit van de Effigies et Vitæ Professorum Academiæ Groningæ et Omlandiæ met een Nederlandse vertaling, de in 1654 verschenen eerste geschiedenis van onze hogeschool. Het leek het huidige bestuur een goede gedachte bij het honderdjarig bestaan de geschiedenis van het Fonds, die nog niet eerder is beschreven, in een afzonderlijke, niet te omvangrijke publicatie vast te leggen: de wording en de beweegredenen, de lotgevallen en de werkzaamheden. Het bestuur is verheugd dat de conservator van het Universiteitsmuseum, Drs. F. R. H. Smit, bereid was deze taak op zich te nemen en wil hem hartelijk danken voor de wijze waarop hij die heeft volbracht en ervoor heeft gezorgd dat het boek op tijd kon verschijnen.

Namens het bestuur van de
Stichting Groninger Universiteitsfonds
W. R. H. Koops *voorzitter*

1 Inleiding

Dit gedenkschrift geeft een historisch overzicht van het Groninger Universiteitsfonds. Het fonds werd opgericht op 4 maart 1893 door de hoogleraren van de Groninger Universiteit. Hun bedoeling was om een fonds te stichten dat onafhankelijk en zelfstandig subsidies en toelagen zou kunnen verstrekken voor universitaire doeleinden. In feite was het Universiteitsfonds een voortzetting van het sinds 1843 bestaande 'Fonds van de Hoogleeraren'en bestaat het Universiteitsfonds eigenlijk niet honderd maar honderdvijftig jaar.

In beginsel is de historie van een fonds in hoofdzaak een financieel verhaal: het beheer van een vermogen en het verlenen van subsidies uit de opbrengsten ervan. Zo'n rekenkundige geschiedenis alleen zou gauw vervelen maar ook te weinig recht doen aan de betekenis van het Universiteitsfonds. De werkzaamheden hebben meer omvat en daarover valt een boeiend verhaal te vertellen. Te meer omdat de geschiedenis van het fonds niet los kan worden gezien van die van de universiteit. Zoveel mogelijk is ook geprobeerd de Groningse universiteitsgeschiedenis, waar dit relevant was, te integreren.

In het jaar van oprichting was de Groningse universiteit naar onze begrippen, maar ook gemeten aan de andere universiteiten, bescheiden van omvang. In 1893, het jaar van oprichting van het Universiteitsfonds bevolkten 448 studenten de universiteit, verdeeld over vijf faculteiten. Nog geen vijftien jaar eerder was de universiteit met opheffing bedreigd. In de ontwerpwet op het hoger onderwijs, die in 1875 in het parlement aan de orde kwam, was de Groningse universiteit verdwenen. De regeringspolitiek – onder druk van bezuinigingen – was er al jaren op gericht om Groningen niet verder te laten groeien. Dit kwam duidelijk tot uiting in de geringe hoeveelheid middelen die de universiteit kreeg toegewezen.

Er studeerden in het midden van de negentiende eeuw nog slechts een paar honderd studenten, de onderwijsvoorzieningen waren verouderd en van laboratoria voor wetenschappelijk onderzoek was al in het geheel geen sprake. Het animo om een leerstoel in Groningen te bezetten was dan ook

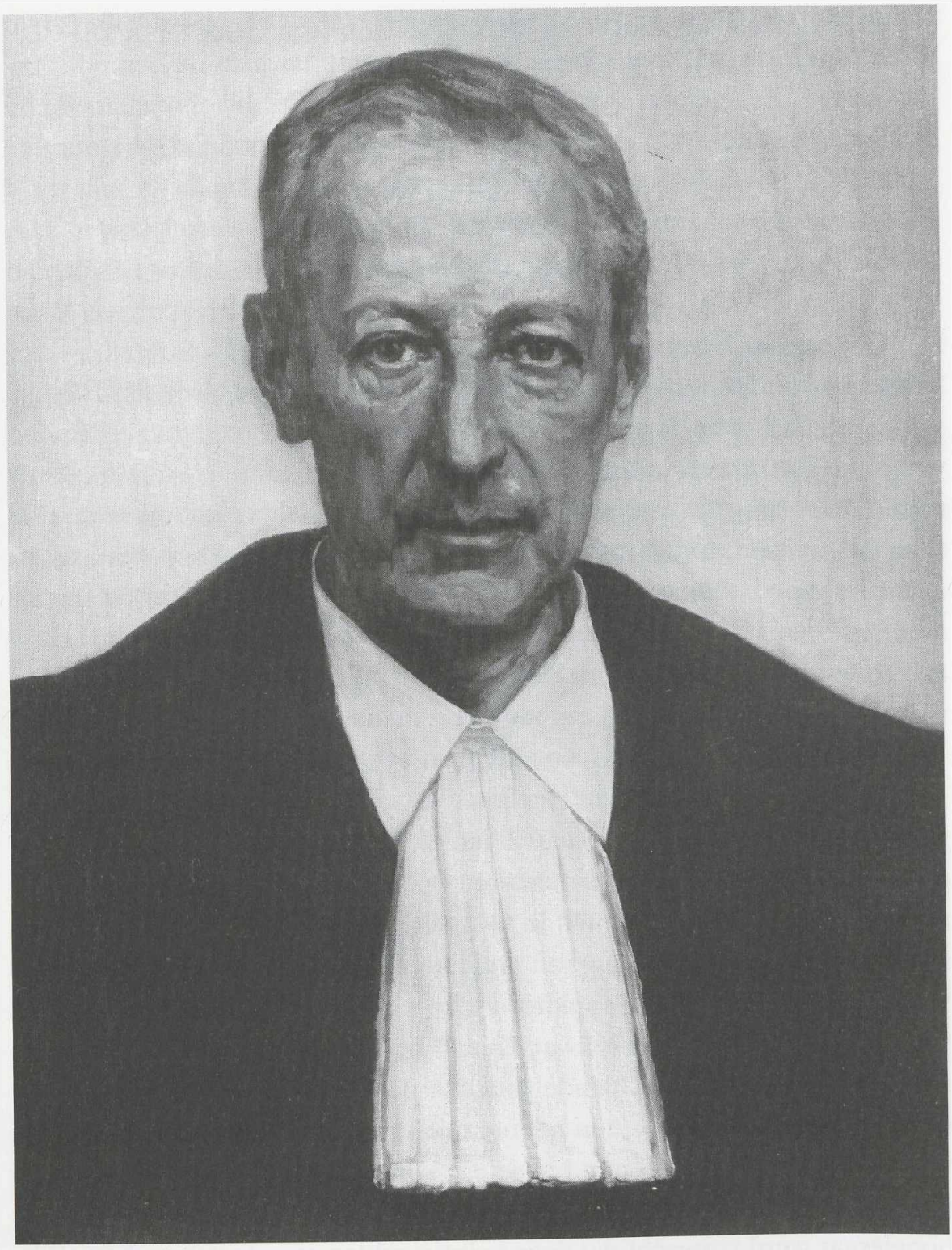

Prof. Dr. A. P. Fokker (1840-1906), initiatiefnemer tot het oprichten van het Universiteitsfonds. Geschilderd portret door F. H. Bach.

voortaan uit eigen middelen de medailles voor de prijsvragen te betalen, werden de inkomsten zo mogelijk besteed aan andere doeleinden zoals studiebeurzen. Vanaf 1853 kwam het fonds los te staan van de Senaat en vergaderden de leden in aparte bijeenkomsten die vaak aansluitend aan de senaatsvergaderingen plaatsvonden. In dat jaar kwam ook een nieuw reglement tot stand en werden de doelstellingen van het fonds verruimd. 'Het doel is alles te doen wat tot bevordering van studie aan deze hoogeschool zou kunnen strekken, zoo als jaarlijksche ondersteuning van enkele uitstekende studenten of andere aanmoediging hunner studiën, aankoop van boeken voor de akademische boekerij en het verschaffen van materieele hulp bij het onderwijs, ondersteuning voor de uitgave van belangrijke werken, voor het ondernemen van wetenschappelijke reizen of voor hulp aan weduwen en weezen van hoogleeraren aan deze hoogeschool of voor andere zaken, alles voor zoo ver dit nuttig of nodig wordt geacht...'.

In de meeste jaren kon het fonds hoogstens één à twee beurzen per jaar verstrekken. Het bedrag voor een beurs was 150 tot 200 gulden. Een enkele maal werd ook geld uitgetrokken om de Universiteitsbibliotheek in staat te stellen enige werken aan te schaffen. Na 1876 vielen echter door de invoering van de wet tot regeling van het hooger onderwijs de inkomsten uit de inschrijvingsgelden weg. Wel had het fonds sedert 1859 inkomsten uit de nalatenschap van prof. Th. van Swinderen. Deze had in 1850 een schenking gedaan van 100.000 gulden aan het Groene Weeshuis ter vestiging van een fonds dat zijn naam zou dragen. Het beheer van dit fonds kwam bij de voogden van het weeshuis. Van Swinderen had bepaald dat de helft van de inkomsten van zijn schenking moest worden belegd en de andere helft ten goede zou komen aan diverse instellingen en stichtingen. Het Hoogleerarenfonds kreeg daarvan vijf procent. Daarnaast kende het Hoogleerarenfonds ook een aantal begunstigers en had het een aantal kleine giften mogen ontvangen.

Het plan van Fokker om het Hoogleerarenfonds op te heffen en onder te brengen in een fonds met een ruimere doelstelling werd verder uitgewerkt door een commissie uit de leden van het Hoogleerarenfonds. Uiteraard besprak men de zaak ook in de Senaat en met het bestuur van de universiteit, het College van Curatoren. Mede op verzoek van curatoren werd ook het Burgemeestersfonds in de plannen betrokken. Dit was een door de Vereeniging van Burgemeesters in de Provincie Groningen in 1877 opgericht fonds 'ter bevordering van de bloei van de Groningsche Universiteit ter

Prof. Dr. H. C. van Hall (1801-1874) in 1843 de initiatiefnemer tot het oprichten van het Fonds van de Hoogleeraren. Geschilderd portret door Jan Ensing.

ondersteuning van onvermogende studenten aan de Groningsche universiteit'. Het was totstandgekomen als gevolg van acties gevoerd door een groot aantal gemeentebesturen in 1875, die toen met adressen aan de regering trachtten te voorkomen dat de Groningse universiteit bij de nieuwe wet op het hoger onderwijs in het kader van de bezuinigingen zou worden opgeheven. Toen de wet in 1876 werd aangenomen en de universiteit behouden bleef, wilde de Vereeniging van Burgemeesters het niet bij adhesiebetuigingen laten maar een blijvende ondersteuning geven.

Het kapitaal van het Burgemeestersfonds kwam bijeen, zo kan worden gelezen in het reglement op het fonds van 1878, door contributies van de burgerlijke gemeenten; tenminste één cent per hoofd van de bevolking werd

bijgedragen. In het reglement van het fonds was bepaald dat er één of meerdere beurzen van 400 gulden zouden worden verstrekt voor de duur van één jaar. De beurzen konden worden verlengd. Ook werden pogingen ondernomen om een derde fonds, dat beurzen toekende, in de plannen te betrekken: het Wessel Ganzefoortfonds. Een bepaling in de statuten van dit fonds maakte deze opname echter onmogelijk.

Eind 1892 was de voorbereidingscommissie uit het Hoogleerarenfonds met de organisatie van het Universiteitsfonds gereed en was ook formeel de beslissing genomen om het fonds op te heffen en het kapitaal over te hevelen naar het Universiteitsfonds. Op de vergadering van 10 januari 1893 moest dit opheffingsbesluit evenwel worden teruggedraaid, toen bleek dat een beschikking in de 'giftbrief' van Van Swinderen bepaalde dat het Van Swinderenfonds alleen aan het Hoogleerarenfonds kon uitkeren. Daarop stelde de voorbereidingscommissie voor de statuten van het Hoogleerarenfonds zo te veranderen dat de inkomsten uit het Hoogleerarenfonds voortaan ten goede zouden komen aan het nieuwe fonds. In dit voorstel konden echter niet alle professoren zich vinden. De hoogleraren Heymans, Land en Sijmons deden het voorstel om af te zien van de oprichting van een nieuw fonds en in plaats daarvan het Hoogleerarenfonds van naam te veranderen en de doelstellingen aan te passen. De drie hoogleraren gingen zelfs zo ver dat zij hun voorstel met toelichting en ontwerpstatuten lieten drukken en verspreiden onder de leden. Hun voorstel haalde het net niet. Op de vergadering van 23 januari 1893 werd het met elf tegen tien stemmen verworpen, waarna de vergadering met algemene stemmen het voorstel van de commissie op dit punt aannam. Het Hoogleerarenfonds zou blijven bestaan. De statuten werden echter zo aangepast dat jaarlijks de inkomsten van het fonds werden uitgekeerd aan het Universiteitsfonds na aftrek van 10% van dit uit te keren bedrag, hetwelk zou worden toegevoegd aan het eigen kapitaal. In 1893 bezat het Hoogleerarenfonds een kapiaal van 14.720,09 gulden. Uit het Van Swinderenfonds ontving men jaarlijks ongeveer 100 gulden. Dit bedrag vormde ongeveer een vijfde deel van de jaarlijkse inkomsten van het Hoogleerarenfonds.

Nadat ook van de kant van het College van Curatoren en de Senaat instemming was verkregen over de statuten van het Universiteitsfonds kon tot de officiële oprichting worden overgegaan. Op 4 maart 1893 kwamen daartoe de leden van het Hoogleerarenfonds en andere belangstellenden bijeen in de vergaderzaal van het Concerthuis in de Poelestraat waar de oprich-

tingsakte werd ondertekend en het Groninger Universiteitsfonds een feit werd. Het eerste bestuur bestond uit negentien personen. De president-curator was erevoorzitter en de rector magnifcus voorzitter. Daarnaast hadden zitting de burgemeester van Groningen, de secretaris van de Senaat (allen qualitate qua) en verder vijf hoogleraren (iedere faculteit koos een vertegenwoordiger), drie burgemeesters die de Vereeniging van Burgemeesters vertegenwoordigden, de rector van het studentencorps Vindicat atque Polit, de præses-collegii van de Studentenbond en vijf leden aan te wijzen door leden van het Universiteitsfonds.

Doelstelling en inrichting van het fonds

De doelstelling voor het Universiteitsfonds werd in artikel 6 van de 19 artikelen tellende statuten als volgt omschreven:
'De inkomsten worden aangewend ter bevordering der studie aan en van den bloei van de Groninger Universiteit in den ruimsten zin. Daartoe zal in aanmerking komen: het bijstaan met leermiddelen en geldelijke ondersteuning van talentvolle minvermogende studenten; het uitbreiden van de universiteitsbibliotheek en der academische verzamelingen; het bevorderen van wetenschappelijke reizen en onderzoekingen, te ondernemen door hoogleeraren, lectoren, privaat-docenten of studenten aan de Groninger Universiteit; het tijdelijk verbinden aan de Universiteit van privaat-docenten in vakken van wetenschap, die niet van Rijkswege worden onderwezen; het bevorderen van handelingen en maatregelen, die het aanzien der Universiteit in binnen- en buitenland kunnen verhoogen.'

Deze doelstelling is ruimer dan die van het Hoogleerarenfonds dat op zichzelf ook algemener bedoeld was, maar niet verder kwam dan het verstrekken van beurzen. De uitbreiding betreft de ondersteuning van wetenschappelijk werk en reizen, alsmede het aanstellen van tijdelijke docenten.

Het verschil tussen het Hoogleerarenfonds en het Universiteitsfonds kwam duidelijker naar voren in de verbreding van het lidmaatschap van het nieuwe fonds. Het Universiteitsfonds telde drie categorieën leden: de leden van het Fonds van Hoogleeraren, leden van de Vereeniging van Burgemeesters en de ereleden, leden en begunstigers van het fonds die de derde categorie vormden. Erelid kon men worden door een bijdrage van tenminste 500 gulden te storten of een jaarlijkse bijdrage van tenminste 50 gulden. Lid

van het Universiteitsfonds werd men door een som ineens van tenminste 60, maar beneden de 500 gulden of een jaarlijkse bijdrage van tenminste 10 doch beneden de 500 gulden. Begunstiger was men indien minder dan de hiergenoemde bedragen betaald werd. Hiermee zal men eveneens studenten op het oog hebben gehad. De leden waren in het bestuur vertegenwoordigd, echter niet in de Commissie van Beheer over het Groninger Universiteitsfonds. De Commissie van Beheer vormde het dagelijks bestuur van het fonds en bestond uit vijf personen: de rector magnificus, twee leden van het bestuur aan te wijzen door de Senaat en twee leden aan te wijzen door leden van de Vereeniging van Burgemeesters in de provincie Groningen. De rector magnificus trad op als voorzitter, de Commissie koos uit haar midden een penningmeester en een secretaris. De taken van de Commissie van beheer waren tweeledig: het beheer van het kapitaal en het toekennen van de inkomsten daaruit. Tot een bedrag van vijfhonderd gulden mocht de Commissie zonder overleg met het bestuur subsidies toekennen. De Commissie werd geacht over ieder besluit tot bestemming van de inkomsten advies in te winnen bij rector en assessoren. Dit kan worden gezien als een beknotting van de Commissie. Daarbij moet wel worden gesteld dat het Universiteitsfonds in de eerste plaats een instelling was van de gezamenlijke professoren. Derhalve lag het ook voor de hand dat de besteding van de middelen ook ter advisering aan het bestuur van de Senaat werd voorgelegd.

Jaarlijks deed de Commissie in juni aan het Bestuur verslag van haar verrichtingen. Dit verslag werd na goedkeuring gedrukt en aan de leden toegezonden. De eerste Commissie van Beheer bestond uit rector magnificus Prof. Dr. P. H. Schoute als voorzitter, Prof. Dr. A. P. Fokker penningmeester, Prof. Mr. J. Oppenheim secretaris, J. Doornbosch, burgemeester van de gemeente Baflo en I. A. van Roijen, burgemeester van de gemeente Hoogezand.

De doelstelling van het Universiteitsfonds kwam in grote trekken overeen met de doelstellingen van de andere universiteitsfondsen in het land. De oprichting van deze fondsen vormde een reactie op de wet tot regeling van het hoger onderwijs van 1876 die de universiteiten verder beknotte in de vrije besteding van de gelden. Wilde men blijven beschikken over eigen middelen aan de universiteiten dan vormde een onafhankelijk fonds een mogelijkheid om naar eigen inzicht middelen te besteden aan bepaalde doeleinden en behoeften. De centrale overheid, zo hadden de universiteiten reeds

vanaf 1815 gemerkt, had vaak weinig oog voor de specifieke problemen van de afzonderlijke universiteiten. Herhaaldelijk vinden we in de rectorale redes opmerkingen over de tekortschietende staatszorg. Vaak werden deze verpakt in mooie metaforen. Rector magnificus Prof. Dr. J. C. Kapteyn constateerde in zijn rede bij de overdracht van het rectoraat in september 1891 dat het niet aan 'wetenschappelijke strijders ontbrak maar aan wapenrusting'. Men prees de overheid voor het laten verrijzen van nieuwe laboratoria, maar laakte deze tegelijkertijd vanwege het gebrek aan instrumentarium en andere noodzakelijke voorzieningen.

De hoogleraren streefden naar een onafhankelijke positie van de universiteit, zoals die bestond aan Engelse en Amerikaanse universiteiten, welke bijna geheel vrij van overheidsbemoeienis functioneerden. Rector magnificus Schoute sprak die wens ook nadrukkelijk uit toen hij in zijn verslag over het academiejaar 1892-1893 melding maakte van de oprichting van het Groninger Universiteitsfonds. Hij hoopte dat hiermee de eerste stap was gezet op weg naar het 'engelsche stelsel, waarin Universiteiten financieel onafhankelijk zijn van de regeering'. Die weg zou naar zijn verwachting lang zijn, maar 'zooveel is zeker, dat het fonds nu reeds in staat is enkele desiderata, die te vergeefs van het rijk gevraagd mochten worden, te helpen verwezenlijken'.

De oprichting van universiteitsfondsen moet ook worden gezien als een streven om een nauwere band te kweken met oud-studenten en inwoners van de stad en de regio waar de universiteit gevestigd was. In de financiële steun aan een fonds kon de betrokkenheid met de instelling tot uiting worden gebracht, kon meegewerkt worden om die universiteiten tot grotere bloei te brengen.

De doelstellingen van de verschillende fondsen vertonen overeenkomst, al valt het wel op dat in vergelijking met bijvoorbeeld Leiden en Utrecht, Groningen als eerste doelstelling het ondersteunen van onvermogende studenten noemde. Bij de andere kwamen subsidies voor wetenschapsbeoefenaren en hulpmiddelen op de eerste plaats. We zullen zien dat bij de uitkeringen door het Groninger Universiteitsfonds in de eerste jaren ondersteuning van studenten inderdaad voorrang had. Al snel echter werden de toelagen over de volle breedte van de doelstellingen uitgekeerd.

III De eerste halve eeuw

Het 'arbeidsveld'

Het wel en wee van het fonds is goed te volgen aan de hand van de verslagen van de Commissie van Beheer. Volgens artikel 13 van de statuten van het fonds was de Commissie verplicht in de maand juni verslag uit te brengen van haar verrichtingen en van de toestand van het fonds. Het eerste verslag is gedateerd op 9 juni 1894. Hierin werd in de eerste paragraaf melding gemaakt van de samenstelling van het bestuur en de Commissie van Beheer en de mutaties welke daarin hadden plaatsgevonden. In de tweede paragraaf volgde een verslag van de verrichtingen en in de derde en laatste paragraaf het financiële overzicht. Een indeling die tot nu toe gehandhaafd is. Achterin werden de namen van leden en begunstigers vermeld; dit gebeurde voor het eerst in 1895.

In de eerste decennia beperkte het nog geringe kapitaal de mogelijkheden van de Commissie. Het beginkapitaal van het fonds bedroeg 676,97 gulden vanwege het Burgemeestersfonds en 3656,95 gulden door gemeenten en particulieren bij de oprichting toegezegd. Het kapitaal, dat wil zeggen een bedrag van 4100 gulden, werd belegd door aankoop van een inschrijving op het Grootboek der 3% Nationale schuld. Inkomsten verkreeg men uit de rentebijschrijving, ontvangsten uit jaarlijkse bijdragen van particulieren en gemeenten – gemeenten die vroeger aan het Burgemeestersfonds bijdroegen, maakten hun bijdrage voortaan over aan het Universiteitsfonds –, alsmede inkomsten afgestaan door het Hoogleerarenfonds. In 1893 bedroegen de inkomsten 426,49 gulden van het Hoogleerarenfonds, 1714,63 gulden van leden en begunstigers (inclusief gemeenten) en de rente van het belegde kapitaal. Om het fonds zoveel mogelijk onder de aandacht te brengen werden de statuten op ruime schaal verspreid en kreeg ieder die afstudeerde een exemplaar ter hand gesteld.

De Commissie van Beheer had als taak de bestemming aan te wijzen voor de inkomsten met inachtneming uiteraard van de doelstellingen van het

fonds. In 1893, werden twee uitkeringen verstrekt, in beide gevallen betrof het een studietoelage. De gelukkigen waren: A. Boerma, medisch student, die een toelage van 500 gulden kreeg, en D. Kopelle, student farmacie, die een toelage ontving van 400 gulden. Alleen aan minvermogende en talentvolle studenten mocht ondersteuning worden verleend. Derhalve stelde de Commissie zich met de faculteit of met de rector van het gymnasium of de directeur van de HBS in verbinding om meer te weten te komen over de studieprestaties en verzamelde zij inlichtingen over de bemiddeldheid van de ouders. Die controle werd met grote nauwkeurigheid uitgevoerd. In een aantal gevallen werd dan ook een beurs afgewezen, omdat de student niet als talentvol werd beschouwd. Lage cijfers, zoals een zes, konden betekenen dat een vervolgaanvrage gevaar dreigde te lopen, zoals A. Boerma in 1896 bemerkte. De secretaris van de Commissie deelde hem in een mondeling onderhoud mee dat indien zijn prestaties beneden de maat bleven, de toelage voor de helft zou worden ingetrokken. Ieder jaar keerde het fonds aan drie tot vier studenten een toelage uit, van 200 tot 300 gulden per jaar. Dit was ongeveer een vijfde deel van het totaal beschikbare bedrag. Men heeft even met de gedachte gespeeld om, zoals dat bij het Burgemeestersfonds het geval was geweest, de gebenificieerden na beëindiging van hun studie de helft van de beurs terug te laten betalen. Van deze verplichting werd afgezien en men hoopte dat de gebenificieerde op eigen initiatief zou besluiten tot terugbetaling. Dit zou herhaalde malen gebeuren maar lang niet in alle gevallen.

Naast toelagen voor studenten werd een belangrijk deel van de inkomsten besteed aan toelagen voor wetenschappelijk onderwijs en dan met name voor privaat-docentschappen en bijzonder hoogleraren. Hieraan wordt een aparte paragraaf gewijd.

Jaarlijks keerde het fonds aan één of meerdere personen een subsidie uit voor het maken van een wetenschappelijke reis. De eerste die in deze vorm ondersteuning genoot was in de jaren 1894 en 1895 Dr. C. H. Wind, een in Groningen gepromoveerde natuurkundige en als assistent aan het Natuurkundig Laboratorium verbonden, die een toelage van 500 gulden ontving voor een verblijf in het buitenland om wetenschappelijke ervaring op te kunnen doen. Wind had zich – aldus de Commissie – onderscheiden door zijn grote ijver en zijn grote talenten. In de jaren 1898-1901 was Wind als lector verbonden aan de universiteit en ontving hij een remuneratie van 500 gulden per jaar. De vergoeding was aangevraagd door de faculteit der

wis- en natuurkunde, die probeerde bij te dragen aan de financiële positie van Wind om hem zo als leerkracht te behouden. De ondersteuning was mede bedoeld om hem naast zijn overige colleges een extra college te laten geven over de 'critiek van de beginselen der physica en mechanica'. Wind koos in 1901 voor een carrière bij het KNMI in De Bilt. Net als Wind zijn er velen geweest die ondersteuning kregen voor het maken van een studiereis. Onder hen waren ook twee wetenschapsbeoefenaren die later tot de coryfeeën van de universiteit zouden gaan behoren: Dr. F. Zernike en Dr. A. E. van Giffen. Zernike, in 1953 Groningens eerste (en tot nu toe enige) Nobelprijswinnaar kreeg in 1913 als assistent van Prof. Kapteyn – en op diens verzoek – een toelage om aan de Sterrenwacht te Potsdam fotografische opnamen van de hemel te gaan vervaardigen, die voor onderzoekingen in het sterrenkundig laboratorium als waarnemingsmateriaal nodig werden geacht. De archeoloog A. E. van Giffen ontving financiële steun voor een onderzoek aan het zoölogisch laboratorium te Bern naar de overblijfselen van huisdieren uit de paalwoningen. Van Giffen vroeg en kreeg meerdere malen ondersteuning van het Groninger Universiteitsfonds voor een onderzoek naar de inhoud van terpen (1907,1908 en 1916) en ook later in zijn carrière, toen hij als directeur van het Biologisch-Archaeologisch Instituut en als lector aan de Groningse universiteit was verbonden. In 1931 werd 500 gulden bijgedragen aan een commissie tot aankoop van een terpsector in Ezinge, ten behoeve van het daar door Van Giffen geleide archeologische onderzoek. Hierbij zij nog vermeld, dat het Groninger Universiteitsfonds in het begin van de jaren dertig pogingen heeft ondernomen om Van Giffen tot bijzonder hoogleraar te benoemen, maar dat die pogingen zowel door het College van Curatoren als door de Kroon werden gedwarsboomd.

Een andere te onderscheiden categorie vormen de toelagen die incidenteel aan hoogleraren, lectoren, privaat-docenten of jonge academici werden verleend, hetzij als bijdrage in de kosten van een onderzoek, hetzij voor de uitgave van een publikatie of voor wetenschappelijke voorlezingen en cursussen.

De later in Leiden beroemd geworden belangijke sterrenkundige Dr. W. de Sitter, die bij Kapteyn was gepromoveerd, ontving als assistent van Kapteyn in de jaren 1903-1907 een toelage om onderzoek te kunnen verrichten naar de beweging van de satellieten van Jupiter. Behalve voor de afronding van deze studie kreeg hij in 1907/1908 als privaat-docent een remuneratie voor het geven van colleges.

Archeologisch onderzoek in de terp van Ezinge onder leiding van Dr. A. E. van Giffen. Het Universiteitsfonds ondersteunde dit werk door in 1931 bij te dragen aan de aankoop van een terpsector.

Meermalen werden toelagen verstrekt voor wat we nu gastcolleges zouden noemen en voor het geven van een cursus. Te noemen valt een cursus in voordrachtskunst en welsprekendheid voor studenten van verschillende faculteiten, een cursus die in het studiejaar 1917/1918 van start ging en werd gegeven door de destijds zeer bekende voordrachtskunstenaar Albert Vogel, reserve kapitein der infanterie. Ook cursussen van een meer blijvend karakter werden ondersteund. Bijvoorbeeld de cursussen van de Vereeniging voor Hooger Landbouwonderwijs. In deze in 1906 op initiatief van Jhr. Mr. E. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer en Dr. D. Bos opgerichte Vereeniging participeerden landbouworganisaties, de gemeente Groningen en de universiteit. Sedert 1905 was het wettelijk mogelijk dat instellingen wetenschappelijke voorlezingen hielden aan een universiteit en daar wilde de genoemde vereniging op inspelen. De vereniging organiseerde ieder jaar verschillende cursussen aan de universiteit. De lessen werden gegeven door hoogleraren van de Groningse universiteit en specialisten uit binnen- en buitenland. Het Groninger Universiteitsfonds verstrekte telkenjare een toelage voor het geven van deze cursussen. De Vereeniging voor Hooger Landbouwonderwijs werd bijna beschouwd als onderdeel van de universiteit, de samenstelling van het bestuur en het cursusprogramma werden dan ook ieder jaar in het verslag van de universiteit vermeld.

Aan de universitaire onderwijsverzamelingen – nadrukkelijk in de doelstellingen genoemd – is veel minder geld besteed dan in verhouding met de andere hier onderscheiden onderdelen van het werkterrein van het Universiteitsfonds. Het fonds kon op dit terrein wellicht ook minder doen dan het wenste: aanvragen voor wetenschappelijke apparatuur bijvoorbeeld beliepen al gauw een veelvoud van het jaarlijks te besteden bedrag. Ook heeft een rol gespeeld, dat de Commissie op het standpunt stond dat de universiteit deze voorzieningen uit rijksmiddelen diende te bekostigen. Bij aanvragen voor hulpmiddelen voor onderwijs en onderzoek e.d. werd eerst doorverwezen naar het Rijk. Mocht de aanvraag daar geen resultaat opleveren, dan was het fonds in tweede instantie bereid om bij te springen. Zo is de Universiteitsbibliotheek meerdere malen in staat gesteld boekwerken aan te kopen of een seriewerk aan te vullen. Vermeldenswaard is het bedrag van 100 gulden dat de Commissie in 1937 uittrok om de aankoop van het Album Amicorum van Abel Coenders van Helpman (1564-1627) voor de Universiteitsbibliotheek mogelijk te maken. Coenders was een van de eerste curatoren van de Groningse Universiteit en zijn album geldt als een van de fraaiste

voorbeelden van deze 'vriendenboeken'. Ook andere verzamelingen werden ondersteund. Prof. Dr. K. F. Wenckebach werd in 1904 in staat gesteld tot aankoop van stereoskopische röntgenplaten van de borstkas, Prof. Dr. J. Lindeboom mocht in 1915 en 1916 voor 150 gulden lantaarnplaatjes kopen ter opluistering van zijn college over Christelijke kunst en Prof. Dr. J. W. Moll kreeg een bedrag van 500 gulden voor de aankoop van Curtis' Botanical Magazine. In 1931 kreeg Prof. Dr. P. J. van Rhijn een subsidie van 500 gulden voor de installatie van een spiegeltelescoop en koepel op het sterrenkundig laboratorium. Van Rhijn had hiervoor een apart fonds in het leven geroepen en ontving van meerdere kanten financiële steun. Van rijkswege werd geen enkele medewerking gekregen. Ook Van Rhijns voorganger Kapteyn had op zijn verzoeken telkens bot gevangen. Van Rhijn had overigens als assistent van Kapteyn destijds ook een toelage van het Universiteitsfonds ontvangen voor het geven van colleges in de sterrenkunde.

Van geheel andere aard is de ondersteuning van de Nederlandsche Botanische Vereeniging voor het in stand houden van een verplaatsbaar botanisch station. Zij ontving meerdere jaren achtereen een kleine bijdrage op voorwaarde dat ook Groningse studenten daarvan zouden profiteren. De Friese studentenvereniging 'Ûs Tael' kreeg in 1917 subsidie voor een leergang in de Friese taal, te geven door Dr. P. Sipma, die als leraar verbonden was aan de HBS te Sneek. Een initiatief dat enige jaren zou worden ondersteund en dat het voorzichtige begin betekende van het onderwijs in de Friese taal- en letterkunde aan de Groningse universiteit.

Nu we wat algemene en opmerkelijke voorbeelden van subsidiëring hebben gegeven, is het illustratief om ook de 'doorsnee' van het werkterrein van het fonds te laten zien aan de hand van een overzicht van verstrekte subsidies in een willekeurig jaar. We kozen daarvoor het jaar 1920. In dat jaar keerde het fonds aan drie privaat-docenten – Dr. A. T. Venema, Dr. G. H. Leopold en Dr. P. J. van Rhijn – elk een toelage van 300 gulden uit. Aan Prof. Dr. J. de Zwaan werd een bedrag toegekend van 100 gulden voor het vermenigvuldigen van teksten, benodigd voor zijn college. Het bestuur van de Groninger Natuurwetenschappelijke Excursievereeniging kreeg een subsidie van 100 gulden en de besturen der Medische, Philosophische en Litteraire Faculteitsvereenigingen ieder een krediet van ten hoogste 100 gulden voor het organiseren van wetenschappelijke voordrachten. Dr. A. W. de Groot, conservator aan de universiteitsbibliotheek, kreeg een toelage van 300 gulden om hem in staat te stellen het vervolg van zijn 'Handbook of

Antique Prose Rhythm' te laten drukken. Op verzoek van enkele hoogleraren in den lande werd 250 gulden bijgedragen om het voortbestaan van het Latijnse tijdschrift 'Mnemosyne' mogelijk te maken. Voorts ontvingen vier studenten een studiebeurs en kreeg de Vereeniging voor Paedagogisch Onderwijs haar jaarlijkse subsidie van 500 gulden. Als we nu naast het jaar 1920 het jaar 1940 zetten, is er in de bestedingen weinig verschil te zien; zowel in aard, hoogte als aantal is weinig veranderd. In 1940 waren er ook de reguliere toelagen aan privaat-docenten en studenten, ontvingen de drie faculteitsverenigingen nog steeds 100 gulden aan kredieten, waren er tegemoetkomingen voor de Vereeniging voor Paedagogisch Onderwijs en de Natuurwetenschappelijke Excursievereeniging. Niet vermeld in 1920 maar wel in 1940 was de Vereeniging voor Hooger Landbouwonderwijs, goed voor een subsidie van 500 gulden. Incidentele subsidies verkregen: Prof. Mr. J. H. van Meurs 200 gulden voor de bezorging van het nagelaten werk van Prof. Dr. I. H. Gosses over de rechtsgeschiedenis van Drenthe; Prof. Dr. L. D. Eerland kreeg 200 gulden toegezegd voor de uitgave van de 'Mededeelingen uit de Chirurgische Universiteitskliniek te Groningen'; Prof. Dr. J. Lindeboom een bedrag van 25 gulden voor de aanschaf van kopieën en handschriften voor het onderwijs in de paleografie; Prof. Jhr. Dr. P. J. van Winter 200 gulden voor het vervaardigen van een bibliografie van Groningen en Ommelanden, ter verruiming van werkgelegenheid voor academisch gevormden; 85 gulden voor de jaarlijkse sportdag, ditmaal georganiseerd door de studentensportvereniging Donar en tenslotte werd 500 gulden gestort in het naar het plan van de hoogleraar Dr. H. J. Backer gestichte Studenten-Hulpfonds, dat rechtstreeks hulp verleende aan studenten die door bijzondere tijdsomstandigheden steun nodig hadden en verdienden.

De Groningse Universiteit is gedurende de Tweede Wereldoorlog niet gesloten geweest ondanks het feit dat vanaf het voorjaar van 1943 het overgrote deel van de studenten, in verband met hun massale weigering een loyaliteitsverklaring te ondertekenen, moest onderduiken met als gevolg dat het onderwijs volledig stil viel. Het Universiteitsfonds heeft evenmin zijn activiteiten gestaakt. In de eerste drie bezettingsjaren hebben Bestuur en Commissie nog enigszins kunnen functioneren; daarna werden de werkzaamheden min of meer opgeschort. De Commissie kwam nog slechts eens per jaar bijeen om de lopende zaken en enkele aanvragen af te handelen. Zo verstrekte de Commissie voor het academiejaar 1944/45 nog toelagen aan de privaat-docenten als tegemoetkoming in de door hen ten behoeve van hun

onderwijs te maken kosten. De enige incidentele subsidies die in dat jaar uitgekeerd werden, betroffen een bijdrage voor de aankoop van de verzameling separata en van het herbarium van de in november 1943 overleden hoogleraar Dr. B. H. Danser alsmede een remuneratie van 25 gulden per maand ieder voor zowel Mr. A. T. Schuitema Meijer als Drs. H. M. Mensonides voor het bewerken van de inventaris der archieven van de universiteit. Deze aanvraag was ingediend op verzoek van Prof. Dr. A. G. Roos in zijn kwaliteit als archivaris van de universiteit.

Het ledental

Het fonds ontwikkelde zich financieel gezien voorspoedig. In de eerste plaats was dit te danken aan contribuanten van het fonds. In 1894 telde het fonds tien ereleden (onder wie E. B. ter Horst sr. en jr. directeuren van uitgeverij J. B. Wolters, J. E. Scholten directeur van het concern W. A. Scholten, het studentencorps Vindicat atque Polit en de gemeente Groningen), 92 gewone leden en 49 begunstigers, voor het merendeel inwoners van stad en provincie Groningen, dertien gemeenten waren lid en twee gemeenten waren begunstigers. In de eerste 25 jaar veranderden deze aantallen nauwelijks. In 1917 telde het fonds 104 leden, 42 begunstigers en 7 ereleden. Ter vergelijking: het Leidsche Universiteitsfonds kende in deze tijd ongeveer duizend contribuanten. Het lukte de Commissie ondanks herhaalde wervingspogingen niet om oud-studenten in grote getale aan het fonds te verbinden. Zo meldt het verslag over het jaar 1913 een ledenwerfactie onder de oud-studenten. Het resultaat was teleurstellend, men kon slechts 19 nieuwe leden en 25 begunstigers inschrijven. Steeds vaker komen er in de verslagen oproepen en verzuchtingen over de geringe belangstelling voor het fonds. De Commissie vond dat de situatie van het Universiteitsfonds vergeleken met de andere universiteitsfondsen in ongunstige zin afstak.

'De gezonde toestand, dien men bij soortgelijke instellingen aan de zusteruniversiteiten vindt, dat de door den dood of om andere redenen openvallende plaatsen steeds weder worden ingenomen door jongeren, die aan hunne hoogeschool een dankbare herinnering wenschen te bewaren, schijnt hier onbereikbaar, ofschoon toch zeker niet mag worden aangenomen, dat de Groningsche studenten minder aanhankelijkheid jegens hunnen alma mater gevoelen dan die aan andere universiteiten.' 'Het fonds heeft versterking

noodig van zijn jaarlijksche inkomsten, maar vooral ook verlevendiging van het besef, dat zijn werkzaamheid in ruimen kring steun en waardeering moet vinden, om op den duur te kunnen bijdragen tot het aanzien van onze universiteit'.

Deze opmerkingen misten hun doel niet. Mede op aandringen van de Commissie namen de senaat van Vindicat en het bestuur van Magna Pete ze ter harte. Beide verenigingen zorgden eveneens voor een forse stijging van het aantal begunstigers door het Groninger Universiteitsfonds bij hun leden aan te bevelen. In 1919/20 meldden zich 141 mannelijke en 22 vrouwelijke studenten aan. In de jaren daarop zorgden de beide besturen telkens voor een flinke aanwas van het aantal begunstigers.

Ook de Commissie van Beheer en het Bestuur plaatsten de uitbreiding van het ledental op de agenda. Een eerste stap was het opstellen van een circulaire, gericht aan gemeentebesturen in de provincie Groningen die nog geen lid waren van het fonds. De circulaire had een bemoedigend resultaat, het aantal leden onder de Groningse gemeenten nam toe van 8 tot 22. Om uitdrukking te geven aan het belang dat de Commissie van Beheer stelde in de toetreding van nieuwe leden en begunstigers, werden met ingang van het verslag van 1919 de gemeenten die lid werden en de studenten die begunstigers werden met een apart tussenkopje onderscheiden naast de ereleden en de begunstigers.

Voorts stelde het Bestuur een adhoc-commissie in die als taak kreeg om maatregelen te beramen ter vermeerdering van het ledental van het fonds. Een van de voorstellen van deze commissie was het uitgeven van een brochure over de geschiedenis van het fonds en zijn werkwijze. J.B. Wolters' Uitgeversmaatschappij was bereid de brochure gratis te drukken, zo had Dr. A.H.M. Schepman, directeur van deze uitgeverij en lid van de commissie, reeds toegezegd. Van dit plan is later niets meer vernomen, behalve dat men het jaar daarop nog naar een auteur zocht. Een tweede aanbeveling die het wel haalde, was veel ingrijpender omdat hierdoor een wijziging van de statuten noodzakelijk werd. Voorgesteld werd om een raad van bijstand in te stellen die 'zou moeten fungeren als een corps van consulaire agenten in de verschillende gemeenten van ons land en in de koloniën'.

Het Bestuur stelde daarop een nieuwe commissie in om de statutenwijziging voor te bereiden. De nieuwe statuten konden in de vergadering van 17 december 1921 worden aangenomen en traden op 1 juli 1922 in werking. Ze bevatten verschillende wijzigingen die ten doel hadden de bekendheid

van het fonds te vergroten en het ledental te vermeerderen. De vijf belangrijkste wijzigingen in dit verband waren:
1. Verlaging van het minimumbedrag voor het lidmaatschap van 10 gulden naar 5 gulden.
2. Studenten werden niet langer onder de begunstigers gerekend maar werden lid voor de gebruikelijke bijdrage van 2,50 gulden.
3. Voorzitter van het Bestuur zou niet langer de rector magnificus zijn (een functie die ieder jaar wisselde) maar de president-curator.
4. Het derde gewone lid van het bestuur uit de Senaat in de commissie zou niet langer de rector magnificus zijn maar een telkens door de Senaat voor vier jaar aan te wijzen persoon. De Commissie van Beheer zou uit haar midden zelf een voorzitter kiezen.
5. Benoeming van buitengewone leden van het bestuur, ten getale van hoogstens dertig.

Met de eerste twee wijzigingen werd beoogd het lidmaatschap voor alumni aantrekkelijker te maken. Studenten werden nu gewoon lid, waarmee men hoopte ze na beëindiging van hun studie als leden te kunnen behouden. De derde en de vierde wijziging waren bedoeld om de continuïteit in het Bestuur en de Commissie te vergroten. Zowel de voorzitter van het Bestuur als de voorzitter van de Commissie van Beheer bleven een aantal jaren in functie. De vijfde wijziging moest een 'krachtig model zijn tot verhooging van de beteekenis en versterking van de middelen van het Fonds'. De taak van de buitengewone leden was om de belangen van het fonds te bevorderen, 'inzonderheid door het geven van bekendheid aan zijn doel en het winnen van steun in eigen kring en omgeving'. Als gevolg van de statutenwijziging werd de president-curator Mr. C. C. Geertsema voorzitter van het Bestuur. De Commissie van Beheer koos uit haar midden Prof. Mr. J. Simon van der Aa tot voorzitter, een functie die hij tot 1926 zou bekleden. In 1922 kozen de leden acht buitengewone leden van het bestuur. Het aantal leden van deze raad is in de jaren daarop uitgebreid, maar werd niet groter dan het aantal van vijftien tot zestien. In het oorspronkelijke voorstel door de adhoc-commissie aan het Bestuur gedaan, was voorzien dat de buitengewone leden een raad zouden vormen naar het voorbeeld van de Leidsche Universiteitsraad. Te Leiden was een dergelijke raad in 1917 ingesteld en deze vormde het algemeen bestuur van het fonds, dat daarnaast een financiële commissie kende en een commissie voor de bestedingen uit het fonds. In

Groningen wenste men blijkbaar niet zover te gaan, althans niet zover om voor een geheel nieuwe structuur te kiezen. Men verwachtte wel dat de vooraanstaande buitengewone leden, verspreid over het hele land en het buitenland, die vaak belangrijke functies bekleedden, als contactpersoon voor het Groninger Universiteitsfonds zouden kunnen optreden. Buitengewoon lid waren bijvoorbeeld Mr. J. H. van Royen te Rome, Jhr. Mr. W. W. Feith te Wonosobo op Java, Dr. C. J. Albertijn te Middelburg (Transvaal) en Jhr. Mr. A. W. L. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer te Berlijn.

De genomen maatregelen hadden in korte tijd een gunstig effect op het ledental. Dankzij de toetreding van een groot aantal studenten was het aantal contribuanten aan het fonds in 1920 toegenomen tot 338. Vijf jaar later in 1925 was het aantal meer dan verdubbeld tot 767. De samenstelling was als volgt: 8 ereleden, 240 leden, 285 studentleden en 162 begunstigers. In de daaropvolgende jaren stabiliseerden deze aantallen zich nagenoeg maar was er eerder sprake van een daling van het ledental.

Privaat-docentschappen en bijzondere leerstoelen

Vanaf het eerste begin ondersteunde het fonds met toelagen privaat-docenten die colleges verzorgden aan de universiteit. Het betrof hier vaak jonge academici die aan de universiteit waren verbonden als assistent en als leraar aan een Gymnasium of een HBS. Zij vroegen toelating tot het privaat-docentschap waarna zij bevoegd waren onderwijs te verzorgen. Zij genoten geen salaris. Het waren jonge wetenschapsbeoefenaren die nog aan het begin stonden van wat in veel gevallen een belangrijke wetenschappelijke loopbaan zou worden. Verzoeken tot ondersteuning waren afkomstig van de faculteiten waaraan zij hun lessen verzorgden. Bij de wet op het hoger onderwijs (1876) was het privaat-docentschap aan onze universiteiten ingevoerd. Huizinga noemt in zijn gedenkboek van de universiteit als reden voor de toelating van privaat-docenten het bewerkstelligen van een ruimere universitaire ontplooiing en een geregelde ontwikkeling van wetenschappelijke krachten. Aan de universiteiten waren toen nog geen wetenschappelijke ambtenaren verbonden, behalve hoogleraren en lectoren. In doorsnee waren vier tot vijf privaat-docenten aan de Groningse universiteit 'verbonden'. Hiervan waren er gemiddeld per jaar twee die financiële ondersteuning of een tegemoetkoming in de kosten genoten vanwege het fonds.

Dr. R. C. Boer was in 1895 de eerste privaat-docent die van het Universiteitsfonds een onkostenvergoeding ontving voor het geven van colleges. Op verzoek van de faculteit der letteren en wijsbegeerte werd Boer als privaatdocent door het Universiteitsfonds ondersteund met een remuneratie voor reis- en verblijfkosten omdat hij in Leeuwarden woonde. Hij was privaatdocent voor het oud-Noors, een vak dat aan geen enkele andere universiteit werd gedoceerd, maar paste bij het in Groningen sterk ontwikkelde talenonderwijs. Vanaf 1877 bestond in Groningen als enige universiteit in het land de mogelijkheid voor een academische studie in de moderne talen. De eerste benoeming was die van Dr. B. Sijmons voor de Duitse taal- en letterkunde, aanvankelijk als privaat-docent, vanaf 1881 als gewoon hoogleraar. Later werden een tweede en derde ordinariaat voor Frans en Engels ingesteld en enkele lectoraten. Het talenonderwijs trok veel studenten naar Groningen. Boer ontving zijn ondersteuning tot 1900. In dat jaar benoemde de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam hem tot hoogleraar. De vergoedingen die werden betaald varieerden van 25 gulden tot 500 gulden maar bedroegen gemiddeld 250 gulden, afhankelijk van de kosten die de privaatdocenten voor het geven van hun colleges maakten. Van de vele privaatdocenten, ruim dertig die het fonds in de periode tot 1945 heeft ondersteund, willen we enkele noemen; het betreft docenten die voor langere tijd ondersteuning genoten, te weten: Dr. M. Schoengen (Historische hulpwetenschappen en oorkondenleer), Mr. J. C. G. Joosting (Oud-vaderlands recht), Dr. G. H. Leopold (Chemie der voedingsmiddelen), Dr. I. Lifschitz (Elektro-chemie), Dr. F. C. Gerretsen (Micro-biologie), Dr. J. H. Tuntler (Sociale hygiëne) en Dr. H. W. de Boer (Levensmiddelenleer). Van degene die korte tijd als privaat-docent een vergoeding genoten, noemen we ook enkele nu nog bekende geleerden: Dr. A. von Szent Györgyi (Biochemie en later Nobelprijswinnaar), Dr. Th. C. van Stockum (Wijsbegeerte), Dr. C. G. N. de Vooys (Nederlandse Letterkunde der 19e eeuw); Dr. F. Schuh (Wiskunde).

Het Groninger Universiteitsfonds is in vergelijking met andere universiteitsfondsen laat begonnen met het vestigen van bijzondere leerstoelen. Wel werd lange tijd steun verleend aan het streven van het hoofdbestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, gevestigd te Amsterdam, voor een door die maatschappij in te stellen bijzondere leerstoel in de pedagogiek aan de Groningse universiteit. Vanaf 1914 gaf het fonds daaraan jaarlijks 500 gulden die toegezegd was voor een periode van tien jaar. Hiermee werd een

aanzienlijke som gereserveerd van de uitkeringen van het fonds. Nadat pogingen om die leerstoel te bezetten waren mislukt, besloot het hoofdbestuur van het Nut in 1918 een andere koers te varen en stelde het een splitsing van het pedagogisch onderwijs voor. In Groningen zou een bijzondere leerstoel voor psychologische pedagogiek moeten worden gevestigd en aan de GU te Amsterdam zou een 'Nutsseminarium' voor pedagogiek gesticht worden onder leiding van een hoogleraar. Na overleg met onder andere het Groningse Departement van het Nut besloot het bestuur van het fonds niet aan het gewijzigde plan mee te werken maar in plaats daarvan de op te richten 'Vereeniging voor Paedagogisch Onderwijs aan de Rijksuniversiteit te Groningen' voor een periode van tien jaar te ondersteunen met een jaarlijks bedrag van 500 gulden. Kort nadat dit besluit was genomen werd van rijkswege Dr. H. F. J. W. Brugmans tot lector benoemd voor de (psychologische) pedagogiek. Het werk van de Vereeniging voor Paedadogisch Onderwijs richtte zich voortaan meer op praktische leergangen en voordrachten. Na deze benoeming bedroeg de toelage vanwege het Universiteitsfonds 100 gulden per jaar.

In 1928 wijzigde het bestuur op voorstel van de Commissie van Beheer de statuten zodanig dat het fonds bijzondere leerstoelen kon vestigen. De voorzitter van de Commissie Prof. Mr. Dr. I. B. Cohen lichtte het voorstel aldus toe: '...dat in hoofdzaak beoogt de mogelijkheid te scheppen om vanwege het Universiteits Fonds aan de Groningsche Universiteit een of meerdere leerstoelen te vestigen en daarvoor professoren te benoemen in vakken waarin van rijkswege niet wordt voorzien terwijl toch de voorziening wenschelijk wordt geacht, 't zij om de bijzondere beteekenis van het leervak, 't zij vanwege de bijzondere kwaliteiten van een geleerde die men aldus aan de Universiteit zou willen verbinden...'.

Uit de bronnen wordt niet helemaal duidelijk waarom de Commissie in deze tijd met het voorstel kwam. De indruk uit de discussie hierover in de Commissie van Beheer en het Bestuur is, dat men misbruik in het vestigen van leerstoelen wilde voorkomen. De rector magnificus en secretaris van het fonds Prof. Dr. J. Lindeboom verwoordde het als volgt: '...waar thans onbevoegde en oncontroleerbare lichamen reeds de bevoegdheid tot het stichten van bijzondere leerstoelen bezitten, zal men niet anders dan kunnen waarderen dat ook voor een bevoegd controleerbaar en nauw aan de Universiteit geliëerd lichaam als het Universiteitsfonds de mogelijkheid geschapen wordt...' (dit naar aanleiding van een vraag over de mening van de Senaat in

deze). Financiële overwegingen lijken in de discussie niet echt een rol te hebben gespeeld.

De regels voor het vestigen van bijzondere leerstoelen waren neergelegd in de Wet op het Hoger Onderwijs van 1905. De wet bepaalde dat bij Koninklijk Besluit instellingen, stichtingen of rechtspersoonlijkheid bezittende verenigingen konden worden aangewezen als bevoegd een leerstoel te vestigen. Dit kon op eenvoudige wijze geschieden door daartoe een aanvraag in te dienen waarin de statuten, de akte of het reglement betreffende de op te richten leerstoel stonden vermeld. Het toezicht op een bijzondere leerstoel berustte bij een college van curatoren bestaande uit drie of vijf leden. Alvorens tot de indiening van een aanvraag kon worden overgegaan moesten de stichters advies van het College van Curatoren inwinnen en moest de Senaat worden gehoord. Bijzonder hoogleraren mochten onder de door Curatoren te stellen voorwaarden gebruik maken van onderwijs- en onderzoeksfaciliteiten.

De eerste keer dat aan de Groningse universiteit een bijzondere leerstoel werd gevestigd, was in 1928. In dat jaar werd Dr. C. G. Wagenaar aangesteld vanwege de Nederlandsche Evangelische Vereeniging gevestigd te Zwolle als hoogleraar in de faculteit der Godgeleerdheid. Groningen liep in dit opzicht niet voorop: in Utrecht en Leiden waren reeds eerder bijzonder hoogleraren benoemd, niet alleen door de universiteitsfondsen maar ook door andere rechtspersonen.

Het zou tot 1931 duren voordat het Groninger Universiteitsfonds zelf de eerste bijzonder hoogleraar aanstelde. Het betrof een leerstoel voor de Oud-Grieksche en Voor-Aziatische archaeologie. Op deze leerstoel werd benoemd de Italiaan Dr. R. conte Bianchi Bandinelli, die zijn ambt op 25 april 1931 aanvaardde. Het initiatief voor deze leerstoel was uitgegaan van het Adriaan Goekoop-fonds. Dit fonds stelde het Universiteitsfonds drieduizend gulden (later verhoogd tot vijfduizend) per jaar beschikbaar voor de aanstelling van een bijzonder hoogleraar. Bandinelli bleef slechts twee jaar in functie omdat, het Goekoopfonds toen de subsidie stopzette. De reden was dat mevrouw Goekoop-De Jongh, die het fonds ter nagedachtenis van haar man had gesticht, teleurgesteld was over het aantal leerlingen van Bandinelli en haar verwachtingen ten aanzien van de leerstoel niet verwezenlijkt waren. Het spreekt vanzelf dat de Commissie van Beheer zeer teleurgesteld was over deze gang van zaken. Er zijn verschillende pogingen ondernomen de leerstoel te behouden teneinde zo het aangevangen en veel-

belovende onderwijs te kunnen continueren, maar mevr. Goekoop bleef bij haar beslissing en ook de Italiaanse regering, die via haar ambassade in Nederland werd benaderd, bleek niet bereid middelen beschikbaar te stellen.

In de tussentijd had het fonds wel twee andere leerstoelen gevestigd, beide in de faculteit der Wis- en Natuurkunde. Op 1 oktober 1932 aanvaardde Dr. W. J. Jongmans zijn bijzondere leerstoel in de Palaeobotanie, die hij tot 1950 zou bezetten. Jongmans was directeur van het Geologisch Bureau in het Nederlands Mijngebied te Heerlen. Hij ontving geen honorarium, maar een jaarlijkse onkostenvergoeding van 150 gulden. De aanstelling geschiedde op voorstel van de faculteit der Wis- en Natuurkunde bij monde van de hoogleraren Dr. J. H. Bonnema en Dr. J. C. Schoute, die Jongmans aanprezen als een internationaal vermaard specialist op het terrein van de palaeobotanie.

De derde door het Universiteitsfonds gevestigde leerstoel betrof die der uitwendige plantenmorphologie, bekleed door Prof. Dr. J. C. Schoute die van 1917 tot 1931 gewoon hoogleraar plantkunde was geweest en directeur van de Hortus Botanicus en het Botanisch Laboratorium. Schoute kreeg op zijn verzoek eervol ontslag. In zijn nieuwe aanstelling kon hij zich volledig richten op onderzoek. Ook aan deze leerstoel was geen honorarium verbonden.

In dezelfde tijd, in 1932, werd nog een bijzondere leerstoel gevestigd en wel voor de agronomie vanwege de Vereeniging voor Hooger Landbouwonderwijs. De leerstoel werd bezet door Dr. J. Kuijper. Het Universiteitsfonds subsidieerde deze aanstelling met een jaarlijkse bijdrage van 500 gulden. Ook is ondersteuning verleend aan het initiatief om aan de universiteit de beoefening van de sociologie als een academisch vak te vestigen. Hiertoe was in 1938 een comité opgericht waaruit kort daarna de Stichting Sociologisch Instituut voortkwam. De faculteit der rechtsgeleerdheid overwoog al enige tijd onderwijs in de sociologie op te zetten. In de persoon van Prof. Dr. H. Plessner was gelukkigerwijs een bekwaam academisch docent voorhanden om aan het nieuwe vak vorm en inhoud te geven. Plessner, in 1934 naar Nederland gekomen, had zijn leerstoel in de filosofie te Keulen gedwongen moeten opgeven. Door bemiddeling van Prof. Dr. F. J. J. Buytendijk was Plessner naar Groningen gekomen waar hij sedert het academisch jaar 1935/36 aan de universiteit werkte als privaat-docent voor filosofische antropologie. Door aan Plessner een leeropdracht sociologie te geven zouden zowel zijn persoonlijke als zijn academische positie verbeterd kunnen wor-

den. In 1938 verkreeg Plessner toelating als privaat-docent in de sociologie en toen in 1939 het verzoek werd ingewilligd om een bijzondere leerstoel in de sociologie te vestigen, kon de stichting Plessner aanstellen op een salaris van 1200 gulden. In 1938 was eveneens Dr. E. W. Hofstee als privaat-docent aangesteld voor het onderwijs in de sociografie. Het Universiteitsfonds garandeerde daarvoor jaarlijks een bedrag van 400 gulden aan de stichting voor een periode van vijf jaar. Sinds 1946 bestaat er een ordinariaat voor de sociologie, dat als eerste zou worden bezet door Dr. P. J. Bouman. Plessner bekleedde van 1945 tot zijn vertrek naar Göttingen in 1951 de leerstoel voor filosofie als opvolger van Prof. Dr. L. Polak.

'Wat den toestand van het fonds betreft'

In de beginjaren werd steevast de derde paragraaf van het verslag van de Commissie van Beheer begonnen met de zin: 'Wat den toestand van het fonds betreft...'. Het financiële verslag gaf inzicht in het vaste kapitaal, de inkomsten van het fonds bestaande uit de rente van het belegde kapitaal, de bijdrage van het Professorenfonds en de bijdragen van particulieren en gemeenten, dat wil zeggen de leden en begunstigers van het fonds en het saldo van de vorige rekening. Verder werden de posten van uitgaven vermeld, zijnde toelagen, administratieve kosten en eventuele aankopen gedaan voor nieuwe beleggingen.

De ontwikkeling van het kapitaal van het fonds kunnen we laten zien door de cijfers uit de jaren 1900, 1910, 1920, 1930 en 1940 met elkaar te vergelijken.

	vast kapitaal	inkomsten	uitgaven	saldo	toelagen
1900	45.700	2.802	2.334	468	2.000
1910	53.800*	4.680	2.725	1.955	1.822
1920	66.900*	6.926	4.698	2.228	4.200
1930	122.800*	11.478	8.091	3.387	4.007
1940	182.600*	9.668	5.392	4.276	5.198

* inclusief het Fokkerfonds in 1910:5600; in 1920:7600; in 1930:9700; in 1940:11.000

Uit dit staatje kunnen we opmaken dat het kapitaal van het fonds tussen 1900 en 1940 is verviervoudigd. Deze groei was te danken aan de wijze van beheer die er op gericht was de uitgaven zoveel mogelijk uit de bijdragen van de leden en van het professorenfonds te betalen. De kosten die de Commissie zelf maakte om haar werkzaamheden te verrichten waren uiterst gering, er werden geen vergoedingen betaald en de uitgaven buiten de toelagen om bedroegen gemiddeld 200 gulden. Hierdoor kon het vaste kapitaal jaarlijks groeien met de rente van het belegde kapitaal. Dat kapitaal was voor het grootste deel belegd door een inschrijving op het grootboek der Nederlandsche Werkelijke Schuld tegen een vergoeding van 2,5%. Het vermogen groeide niet alleen door opbrengsten uit beleggingen. Het Universiteitsfonds kreeg naast vele kleine giften een aantal voor die tijd forse legaten, o.a. van de oud-secretaris van curatoren Mr. B. ten Bruggen Cate een bedrag van 5000 gulden en van de oud-president-curator Mr. C. C. Geertsema 10.000 gulden.

De eerste forse kapitaaluitbreiding verkreeg het fonds in 1896 dankzij de erfenis van F. W. B. van Bell, oud-hoogleraar in de theologie. Van Bell liet het Universiteitsfonds een inschrijving ter waarde van 38.000 gulden na op het grootboek der 2 1/2 % Ned. Werk. Schuld. De erfenis was overigens bezwaard met vruchtgebruik door de weduwe, zodat de inkomsten nog niet door het Universiteitsfonds werden genoten. Nadat zij in 1901 was overleden, kon het Universiteitsfonds jaarlijks ca 950 gulden aan rentebijschrijving toevoegen aan zijn inkomsten. Uit dankbaarheid voor dit legaat liet de Commissie een portret vervaardigen van Van Bell. Het portret, geschilderd door de bekende schilder H.J. Haverman, kreeg in 1909 een plaats in de Senaatskamer van het nieuwe academiegebouw.

Een tweede grote kapitaaluitbreiding viel het Universiteitsfonds ten deel dankzij Prof. A. P. Fokker, de man die de aanzet had gegeven tot oprichting van het Universiteitsfonds en van 1893 tot zijn overlijden op 8 oktober 1906 penningmeester van de Commissie van Beheer was geweest. De kinderen van Fokker deden aan het Universiteitsfonds een schenking ten bedrage van 4000 gulden met de bepaling dat deze som de grondslag zou gaan vormen van een afzonderlijk fonds, het *A. P. Fokkerfonds* 'waarvan de opbrengst zal strekken tot het doen ondernemen of het steunen van wetenschappelijke reizen van medische studenten aan de Groningsche universiteit'. Op het fonds werd aanvankelijk niet vaak een beroep gedaan. In 1921 vond de eer-

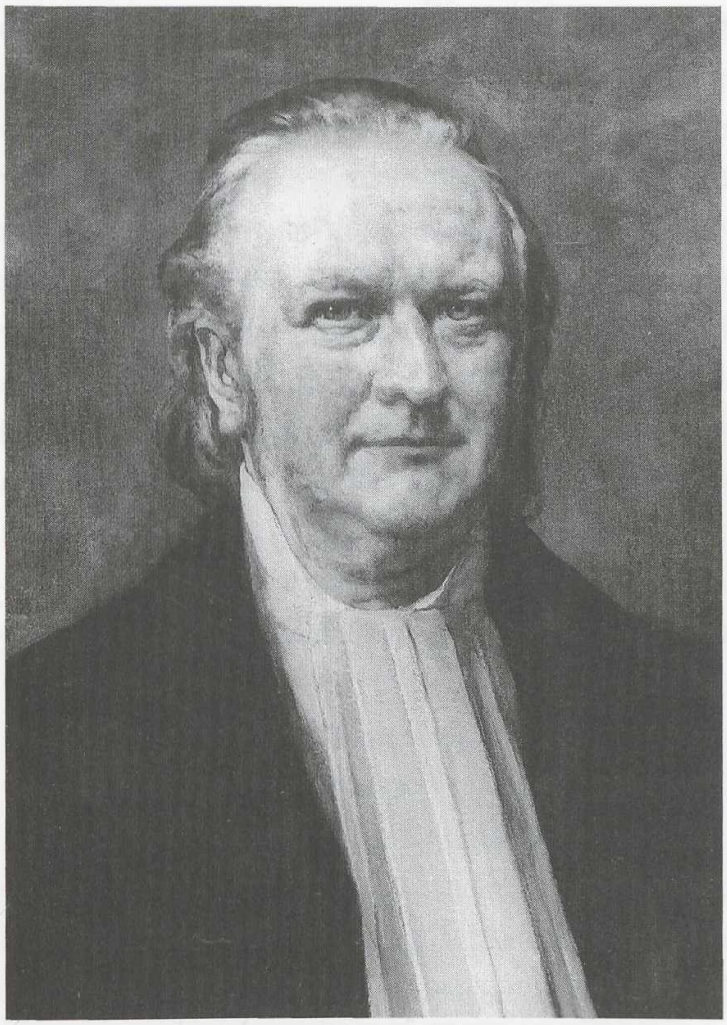

Portret van Prof. Dr. F. W. B. van Bell (1822-1896) dat in 1909 door het Universiteitsfonds aan de universiteit is aangeboden. Geschilderd door H. J. Haverman.

ste uitkering uit het fonds plaats aan L. van der Horst voor een studieverblijf te Tübingen en Zürich.

In 1925 viel het Groninger Universiteitsfonds een bijzondere schenking ten deel. Door de weduwe en kinderen van de in 1925 overleden oud-hoogleraar in de theologie W. Mallinckrodt werd een fonds gesticht van 5000 gulden: het *Prof. Willem Mallinckrodtfonds*. Uit de rente van dit fonds zou iedere tien jaar een prijs van duizend gulden worden toegekend aan de schrijver van het beste in dat tijdsverloop aan een openbare universiteit in Nederland verdedigd theologisch proefschrift. De beoordeling werd toevertrouwd aan de Groningse theologische faculteit. Evenals het Fokkerfonds, werd de administratie van het Mallinckrodtfonds afzonderlijk door de Commissie

gevoerd. De eerste keer dat de Mallinckrodtprijs werd uitgekeerd was in 1935, toen deze eer te beurt viel aan Dr. K. H. Miskotte voor zijn in 1932 aan de Groningse universiteit verdedigde proefschrift.

In de oorlog kwam er een derde afzonderlijk te beheren fonds bij. Het betrof een schenking door een oud-alumnus van de universiteit, de oud-hoogleraar aan de Medische Hoogeschool te Batavia, Prof. Dr. N. J. A. F. Boerma. Deze bracht zijn voornemen midden in de bezettingstijd bij de Commissie ter sprake. Boerma wenste een schenking te doen voor een door het Groninger Universiteitsfonds te beheren studiefonds, dat ten goede zou moeten komen aan leden van de families Boerma en Kooy, dat wil zeggen de nakomelingen van zijn vader en zijn schoonvader. In 1944 richtte Boerma de *Boerma-Kooy stichting* op waarvan het bestuur kwam te berusten bij het Universiteitsfonds. In de statuten van de stichting was op verzoek van het Universiteitsfonds opgenomen, dat wanneer het kapitaal zou zijn aangegroeid tot meer dan 100.000 gulden en er nog geld uit de revenuen van het kapitaal overschoot, dit resterende bedrag kon worden aangewend tot het geven van studietoelagen aan andere studenten der Groningse universiteit. De nakomelingen van de families Boerma en Kooy konden een jaarlijkse studietoelage krijgen van 250 gulden voor een periode van acht jaren. In 1958 zouden de statuten met instemming van de stichter worden gewijzigd: de studietoelagen werden opgetrokken tot een bedrag van 1200 gulden per jaar en reeds bij een kapitaal van 50.000 gulden zou het Universiteitsfonds de revenuen mogen uitkeren aan andere studenten. Het kapitaal van de Boerma-Kooystichting bedroeg bij de start iets meer dan 18.000 gulden.

Kort na de oorlog werd nogmaals een afzonderlijk fonds ingesteld: het *Jantina Hendrika van Kloosterfonds*. Het fonds kwam voort uit een schenking van Prof. Dr. H. S. van Klooster te Troy (USA), oud-alumnus van de Groningse universiteit, bedoeld ter nagedachtenis aan zijn in een concentratiekamp overleden zuster, in leven directrice van de uitgeverij 'De Spieghel' te Amsterdam. Het Van Kloosterfonds heeft als doelstelling het verstrekken van studiebeurzen aan vrouwelijke studenten aan de Groningse universiteit.

IV De periode 1945-1993

In dit vierde hoofdstuk volgen we de ontwikkelingen van het Universiteitsfonds over het tijdvak na de oorlog. In veel opzichten traden er in deze periode veranderingen op. Het werkterrein van het fonds kon verder worden verbreed door de groei van het eigen kapitaal en door fondsen die in beheer werden genomen. De activiteiten waaraan het fonds subsidies verstrekte zouden in aantal een hoge vlucht gaan nemen. Van een echte breuk met de periode tot 1945 was geen sprake, de werkwijze van het fonds zou in grote trekken gelijk blijven al zouden in de organisatie de nodige veranderingen optreden.

We zullen in het navolgende allereerst aandacht besteden aan de wijzingen in de organisatie en het ledental van het het fonds, vervolgens de kapitaal- en fondsenontwikkeling beschrijven en in de derde paragraaf de aandacht richten op de werkzaamheden van het fonds.

Organisatie en ledental

De statuten van het fonds werden in het jaar 1952 herzien. Dit was noodzakelijk geworden vanwege de opheffing van het Hoogleerarenfonds in 1950. Vanaf de oprichting van het Universiteitsfonds was de voornaamste bestaansreden van het fonds, dat zij jaarlijks negen tiende van haar inkomsten toewees aan het Universiteitsfonds. Beide fondsen wilden deze situatie niet langer bestendigen, mede omdat hoogleraren vaak van beide fondsen lid waren. Op 10 december 1950 besloten de leden tot opheffing van het Fonds van de Hoogleeraren en dit besluit werd ook bekrachtigd door de Senaat. Wat in 1893 niet mogelijk bleek, namelijk om te blijven beschikken over de inkomsten uit het Van Swinderenfonds, kon in 1950 wel. Het bestuur van de Hervormde Stichting Het Groene Weeshuis (rechtsopvolger van de voogdij van het weeshuis) besloot namelijk om nu het 'vrijvallende gedeelte der renten' ten gunste van een 'andere soortgelijke nuttige inrichting' ter beschikking te stellen en wel dat de uitkering voortaan aan het Universiteitsfonds

zou geschieden, onder voorwaarde echter dat de voogdij nu jaarlijks over de uitkering zou gaan beslissen. Tot op heden is die uitkering nog altijd gedaan.

De statutaire naam van het fonds luidde vanaf 1952 'Stichting Groninger Universiteitsfonds'. Bij de herziening veranderden meer namen: de Commissie van Beheer heette voortaan Bestuur en Raad van Toezicht werd de aanduiding voor het vroegere Bestuur. Deze naamsveranderingen waren in overeenstemming met de feitelijke organisatievorm. De samenstelling van de Raad van Toezicht bleef ongewijzigd, die van het Bestuur onderging wel verandering. Het bestuur werd uitgebreid met twee leden: een oud-alumnus van de universiteit en een vertegenwoordiger van de wetenschappelijke staf aan te wijzen door leden van de stichting. Het Bestuur telde nu zeven leden: drie leden uit de Raad van Toezicht aan te wijzen door de Senaat, twee leden uit de Raad van Toezicht aan te wijzen door de Vereeniging van Burgemeesters en de twee voornoemde leden.

Het instituut van de Buitengewone Leden werd in de nieuwe statuten niet meer opgenomen. Dit college had voor het fonds niet de verwachte uitstraling gehad. De Buitengewone Leden ontplooiden weinig eigen initiatieven en zij werden omgekeerd door de Commissie en het Bestuur evenmin ingeschakeld. In 1938 had de Commissie al voorgesteld om de statuten op dit punt te wijzigen, maar het bestuur wilde toen nog niet zover gaan.

Uit de statuten verdween eveneens de jaarlijks ledenvergadering. Op deze ledenvergadering, die wel ieder jaar werd gehouden aansluitend op de bestuursvergadering, verschenen ondanks de aankondigingen ervan in kranten nooit leden, met uitzondering van de leden die het Bestuur vormden. Er werd wel het nodige aan gedaan om het bijwonen voor gewone leden aantrekkelijk te maken, zoals blijkt uit de aankondiging voor de ledenvergadering te houden op dinsdag 5 juni 1951. Begonnen zou worden met een lunch in het WEEVA, waarna commissievoorzitter prof. Lindeboom de toestand en de plannen van het fonds zou toelichten. Hierna voorzag het programma in een bezoek aan het Universiteitsmuseum (toen gevestigd in het Corps de Garde aan de Oude Boteringestraat) en vervolgens zou Prof. Dr. E. H. Wiebenga in het Anorganisch-Chemisch Laboratorium de electronenmicroscoop demonstreren. Ter afsluiting was er een gezamenlijke borrel gepland in een der Groninger café's. Ondanks dit fraaie programma (wel voor eigen rekening) bestond er bij de leden geen belangstelling en werd het programma afgelast. De notulen van de ledenvergadering, die in het notulenboek van het bestuur werden opgenomen, zijn alle uiterst kort. Het enige wezen-

lijk punt dat telkens aan de orde werd gesteld was de verkiezing van vertegenwoordigers in het bestuur namens de leden van het fonds.

Andere statutaire veranderingen betroffen het lidmaatschap. Het erelidmaatschap werd voortaan voorbehouden aan leden die vanwege hun verdiensten jegens het fonds als zodanig door de Raad van Toezicht konden worden benoemd. Voor het eerst gebeurde dit in 1952 met de benoemingen van Prof. Dr. J. Lindeboom, voorzitter van de Commissie van Beheer van 1941 tot 1952 en Prof. Dr. H. J. Backer van 1931 tot 1950 penningmeester. Degenen die 500 gulden ineens of jaarlijks tenminste 50 gulden contributie bijdroegen werden voortaan niet langer erelid genoemd maar donateur.

Tijdens de besprekingen van de Commissie met het Bestuur over de statutenwijziging kwam het tot een ernstig meningsverschil tussen beide instanties. De voorzitter van het Bestuur, de president-curator van de universiteit Dr. E. H. Ebels, was van mening dat het Bestuur te weinig bevoegdheden had in vergelijking met de Commissie van Beheer. Hij zag liever dat de voorzitter van het Bestuur ook opgenomen was in de Commissie. Naar de mening van Dr. Ebels was het voorgekomen, dat het fonds uitgaven had gedaan die op het rijk verhaald hadden kunnen worden.

De Commissie zag dit voorstel als een poging van Curatoren om de autonome positie van het Universiteitsfonds aan te tasten. Bovendien, zo stelde commissievoorzitter Prof. Mr. P. W. A. Immink, was 'het Groninger Universiteitsfonds toch al van alle Universiteitsfondsen in Nederland het enige dat de President-Curator heeft als voorzitter van het Algemeen Bestuur'. In de kwestie behoefde uiteindelijk geen principiële beslissing te worden genomen omdat voorgesteld werd om curator Mr. W. A. Offerhaus op te nemen in het Bestuur (de vroegere Commissie van Beheer), wiens benoeming als oud-alumnus en als financieel deskundige voor het bestuur aanvaardbaar was, mits betrokkene niet geacht werd daarin het Curatorium te vertegenwoordigen. In dit compromisvoorstel – uit de koker van prof. Immink – kon ieder zich vinden.

In 1963 en 1979 werden de statuten wederom gewijzigd om deze in overeenstemming te brengen met en aan te passen aan wettelijke bepalingen en de veranderde bestuursvorm van de universiteit. Ook de hoogte van de contributie werd herzien. Volgens de statuten van 1963 betaalden nieuwe leden voortaan tenminste 10 gulden. In 1979 werd dit verhoogd tot 15 gulden. Sindsdien kende het fonds geen leden meer – formeel kan een stichting geen leden hebben – maar alleen donateurs; student-donateurs betaalden 5 gul-

den. In 1979 werden de statuten op het punt van de doelstellingen van het fonds uitgebreider omschreven en aangepast aan de bestaande omstandigheden. Expliciet werden nu ook genoemd: organisatie van internationale wetenschappelijke congressen of symposia en het houden van voordrachten door buitenlandse geleerden; subsidiëren van studentenexcursies welke in het belang zijn van hun studie maar niet verplicht; het vergemakkelijken van de uitgave van wetenschappelijke publikaties bij bijzondere universitaire gebeurtenissen en van wetenschappelijke publikaties die van belang zijn voor de geschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen; het stimuleren van kulturele en wetenschappelijke activiteiten door studenten in verenigingsverband; het voeren tegen vergoeding van het beheer van instellingen met een aanverwant doel.

De verkiezing van de leden van het Bestuur en de Raad van Toezicht onderging bij de statutenwijziging geen verandering, met dien verstande dat het aantal vertegenwoordigers van de faculteiten in de Raad van Toezicht uitbreiding onderging vanwege de nieuwe faculteiten die waren opgericht.

Sinds 1985 heeft de Vereeniging voor Burgemeesters geen vertegenwoordiging meer in de Raad van Toezicht en het Bestuur. De Vereeniging was daarin sedert de oprichting in 1893 vertegenwoordigd met respectievelijk drie en twee zetels. Het voorstel om van vertegenwoordiging af te zien kwam van de kant van het Bestuur op het moment dat er voor beide burgemeesterszetels in het bestuur een vacature bestond. In de praktijk was gebleken dat burgemeesters de laatste jaren weinig tijd konden vinden om de bestuursvergaderingen bij te wonen. Een verder argument voor deze beslissing was, aldus het verslag van 1985 'dat steeds meer gemeenten zich wegens wel zeer stringente bezuinigingen genoodzaakt zagen hun dotatie aan de stichting op te zeggen, zodat er van een relatie van de Groninger Universiteit met de gemeenten in het Noorden nauwelijks meer sprake was'. Sindsdien bestaat het Bestuur uit vijf leden, drie leden aan te wijzen door het College van Dekanen uit de door de faculteiten aangewezen kroondocenten en twee leden door de Raad van Toezicht aan te wijzen uit de gewone donateurs, met dien verstande dat een van hen oud-alumnus moet zijn. De Raad van Toezicht is volgens de statuten als volgt samengesteld: voorzitter van de raad is de voorzitter van het College van Bestuur. Daarnaast hebben zitting de burgemeester van Groningen, de rector magnificus en diens plaatsvervanger; voorts een kroondocent van elk der faculteiten, een bestuurslid van de algemene studentenverenigingen, een bestuurslid van de belangenbehar-

tigende studentenorganisaties, vijf gewone donateurs van de stichting en twee leden van het Bestuur.

In de bezettingsperiode was het ledental sterk teruggelopen. Dit verlies werd in de naoorlogse jaren snel ingehaald. In 1950 was het ledental weer op het oude peil terug. Niettemin bleef het bestuur het teleurstellend vinden, dat slechts (zo had men uitgerekend) een op de twintig afgestudeerden of gepromoveerden zich opgaf als lid of begunstiger. In deze tijd was het wederom gebruikelijk om degenen die hun studie afsloten een circulaire ter hand te stellen waarin het fonds onder hun aandacht werd gebracht met een opgaveformulier om zich als contribuant aan te kunnen melden.

Om de belangstelling voor het fonds te vergroten werden voluit de initiatieven ondersteund van de Universitaire Contactcommissie die op 4 november 1950 de eerste Groninger Universiteitsdag organiseerde. Op die dag werd aan de deelnemers van deze dag het eerste nummer van het 'Groninger Universiteitsblad' uitgedeeld. Het Universiteitsblad was het initiatief van een andere commissie namelijk die voor Universitaire Publicaties. De organisatoren van de Universiteitsdag en de redactie van het Universiteitsblad hadden hetzelfde doel: de band te versterken tussen de oud-alumni en hun universiteit. De Universiteitsdagen waren aanvankelijk een succes maar trokken daarna weinig belangstelling. De eerste keer kwamen 400 oud-alumni naar Groningen waar in de aula Prof. Dr. J. Lindeboom een rede hield over 'De Verantwoordelijkheid der Universiteit' waarover men vervolgens discussieerde. Na een gezamenlijke maaltijd in de Harmonie werden 's avonds voor alle faculteiten afzonderlijke colleges gehouden.

Het Universiteitsblad dat op die dag werd gepresenteerd richtte zich in de eerste plaats op de oud-alumni. De redactie werd gevoerd door Prof. Dr. Elizabeth Visser, onder supervisie van de Commissie voor Universitaire Publicaties. Het doel van het blad zette deze commissie in het eerste nummer aan de oud-studenten uiteen: 'Naast het houden van Universiteitsdagen waarvan de eerste vandaag plaatsvindt, kan een geregelde inlichting over het wel en wee van de universiteit de band met de oud-alumni versterken. Het Groninger Universiteitsblad wil trachten dit laatste te doen en U enige malen per jaar (dit jaar driemaal, in het vervolg viermaal) op de hoogte te brengen van mutaties, nieuwe of gewijzigde studierichtingen, wetenschappelijke onderzoekingen en publicaties, bijzondere materiële aanwinsten of gebeurtenissen op geestelijk gebied en wat verder voor oud-leerlingen van belang

kan zijn. Ook zal nu en dan op de oud-alumni een beroep worden gedaan om hun gezichtspunten naar voren te brengen'. Na de oorlog leefde in alle geledingen van de universiteit, zoals ook elders, sterk de gedachte van saamhorigheid, van een Groninger Universitaire Gemeenschap, waarbij heel nadrukkelijk de oud-alumni betrokken moesten worden. Hoe men zich dit dacht, kan gelezen worden in het volgende citaat eveneens uit het eerste nummer: 'Wanneer de Universitaire Gemeenschap zich geschraagd voelt door het medeleven der afgestudeerden, zal zij met meer volharding en succes aan haar opdracht kunnen werken en zal zij zich beter weten aan te passen aan de veranderende tijdsomstandigheden. In dit opzicht kunnen wij heel wat leren van de Amerikaanse samenleving, waar de oud-alumni zo'n levendig aandeel hebben in de ontwikkeling van hun universiteit, en heus niet alleen door in hun zak, maar vooral in hun geest te tasten'.

Het zal duidelijk zijn dat het Universiteitsblad voor het Universiteitsfonds belangrijk kon worden. Het nieuwe orgaan richtte zich op de groep die het fonds al vanaf de oprichting trachtte te bewegen tot een lidmaatschap, maar daar naar eigen mening te weinig in slaagde. Het Universiteitsfonds werd de uitgever en financier van het Universiteitsblad en de leden en begunstigers van het fonds zouden het blad tegen een verhoging van hun bijdrage van één gulden per jaar ontvangen. Het H. S. Kammingafonds droeg ook jaarlijks een subsidie bij aan de exploitatie.

Het Universiteitsblad heeft gaandeweg in onvoldoende mate de functie als communicatieorgaan kunnen vervullen tussen universiteit en oud-alumni. Naar de mening van de laatste eindredacteur van het Universiteitsblad Prof. Dr. W. G. Perdok werd het steeds moeilijker om de volledige 'data en fata' van de in de jaren vijftig en zestig sterk gegroeide universiteit bij te houden en nam tevens de bereidheid onder docenten af om artikelen te schrijven. De genadeslag voor het blad kwam in oktober 1963 met de verschijning van het mededelingenblad 'Academisch Perspectief', dat door de universiteit werd uitgegeven ten behoeve van het personeel. In veel opzichten was de redactionele formule van beide bladen gelijk. Omdat ook het Universiteitsblad zich gaandeweg meer was gaan richten op de docenten en het wetenschappelijke personeel dan op de oud-alumni en mede omdat de kosten van het Universiteitsblad door verbeterde typografie niet meer uit de extra contributie betaald konden worden, is in 1967 tot een fusie met Academisch Perspectief overgegaan. Prof. Perdok trad toe tot de redactie van dit blad en de leden en begunstigers van het fonds kregen het mededе-

1e JAARGANG - NUMMER 1 - NOVEMBER 1950

GRONINGER UNIVERSITEITSBLAD

UITGAVE VAN DE COMMISSIE VOOR UNIVERSITAIRE PUBLICATIES EN HET GRONINGER UNIVERSITEITSFONDS
REDACTIE: PROF. Dr. ELIZABETH VISSER - GROTE LELIESTRAAT 64a - GRONINGEN - TELEFOON 25002
ADMINISTRATIE-ADRES: KRISTALLOGRAFISCH INSTITUUT - MELKWEG 1 - GRONINGEN

DE ACADEMIEDAG 1950.

De Groningse Universiteit is niet erg gelukkig geweest in de keuze van haar stichtingsdatum: 23 Augustus is allerminst geschikt om tot een jaarlijkse herdenking van de stichting aanleiding te geven. We missen daardoor hier een eigenlijke Dies, die in andere Universiteiten een zo mooie gelegenheid geeft voor oud-studenten om nog eens hun oude, maar we hopen niet verouderde, Alma Mater met haar eerwaardigheid te komen gelukwensen, gelegenheid ook om de banden tussen hen en de Academie te versterken, als ze mogelijk door de sleur van het dagelijks leven wat verslapt zouden zijn. Wel geeft het Lustrum zo eens in de vijf jaar daarvoor een mogelijkheid, maar dat is toch eigenlijk maar een surrogaat, dat erg lekker, maar weinig voedzaam is. Wel worden ook in enkele faculteiten „vervolgcursussen" gehouden, waar oud-studenten hun kennis kunnen komen opfrissen, maar dat heeft alleen betrekking op het „vak". Wat wij zo graag zouden willen zien, is dat de oud-studenten, van welk corps, bond of vereniging ook, ons bij tijden eens openhartig komen vertellen, hoe ze over de Universiteit van hun tijd en van tegenwoordig denken, wat voor mening ze hebben over mogelijke fouten of gebreken, of mogelijke verdiensten van de, *ook hun*, Universiteit, als Faustiaanse werkcel èn als instelling van maatschappelijk nut. En dat wij van onze kant eens gelegenheid krijgen om de oud-studenten te vertellen, dat wij hen nodig hebben, en hun steun, moreel èn financiëel, best kunnen gebruiken.

Dat in de eerste plaats zie ik als het dringend nodige en daarom kan een Academiedag voor ons allen van uitermate grote betekenis zijn. En daarom doe ik een beroep op alle oud-studenten om deze Academiedagen als hun geestelijk eigendom te gaan beschouwen en in het overvulde dagboekje de datum van deze en volgende Academiedagen met heel dikke letters te noteren.

M. J. Sirks, R.M.

HET GRONINGER UNIVERSITEITSBLAD.

Waarde Oud-alumnus,

Gij hebt aan de Groninger Universiteit een half dozijn jaren doorgebracht, die tot de mooiste en belangrijkste van Uw leven behoren. Het voortduren van de bloei dier gemeenschap gaat U zeker ter harte, want de leden van het jongere geslacht, waaronder wellicht ook Uw eigen kinderen, moeten eveneens de vruchten van die bloei kunnen plukken, tot baat van henzelf en van de samenleving.

Maar tot nu toe hebt Ge weinig gelegenheid gehad het contact te bewaren, of iets positiefs voor de Universiteit te doen. En toch heeft die Universiteit Uw hulp nodig en wel in de eerste plaats in de vorm van belangstelling in haar doen en laten. Wanneer de Universitaire gemeenschap zich geschraagd voelt door het medeleven der afgestudeerden, zal zij met meer volharding en succes aan haar opdracht kunnen werken en zal zij zich beter weten aan te passen aan de veranderende tijdsomstandigheden.

In dit opzicht kunnen wij heel wat leren van de Amerikaanse samenleving, waar de oud-alumni zo'n levendig aandeel hebben in de ontwikkeling van hun universiteit, en heus niet alleen door in hun zak, maar vooral door in hun geest te tasten.

Naast het houden van Groninger Universiteitsdagen, waarvan de eerste vandaag plaats vindt, kan een geregelde inlichting over het wel en wee van de universiteit de band met de oud-alumni versterken. Het Groninger Universiteitsblad wil trachten dit laatste te doen en U enige malen per jaar (dit jaar driemaal, in het vervolg viermaal) op de hoogte brengen van mutaties, nieuwe of gewijzigde studierichtingen, wetenschappelijke onderzoekingen en publicaties, bijzondere materiële aanwinsten of gebeurtenissen op geestelijk gebied en wat verder voor oud-leerlingen van belang kan zijn. Ook zal nu en dan een beroep op de oud-alumni worden gedaan om hun gezichtspunten naar voren te brengen.

Het begin zal bescheiden moeten zijn en ons verzoek om financiële steun via het Groninger Universiteitsfonds zal dit ook blijven. Maar als wij ons niet vergissen en de oud-Groningers hun Universiteit een warm hart toedragen en in groeiende getale daarvan blijk geven door het Groninger Universiteitsblad pas na lezing aan de prullemand toe te vertrouwen, dan zal dit blad in omvang en betekenis kunnen toenemen. Als ook *stemmen* uit Uw midden tot ons doordringen, aldus het contact tussen Universiteit en afgestudeerden wederkerig makend, dan zal deze, thans nog wat schamele loot, allengs kunnen uitgroeien en aldus de assimilatie van de moederplant bevorderen.

Wij reiken U de vinger, neemt U de hand!

De Commissie voor Universitaire Publicaties.

ELECTRONENMICROSCOPIE

door Prof. Dr. E. H. Wiebenga.

De Groninger Universiteit beschikt sinds kort over een electronenmicroscoop. Hiermee kunnen deeltjes worden waargenomen die nog honderd maal kleiner zijn dan de kleinste voorwerpen die men met een gewoon microscoop kan zien; zelfs heeft men moleculen, zij het betrekkelijk grote eiwitmoleculen, kunnen aanschouwen. Vooral in de biologie en biochemie begint men thans reeds de macht te ondervinden van het nieuwe instrument, dat ons gezichtsvermogen uitbreidde tot in de wereld der moleculen.

Waarop berust de terreinwinst die het electronenmicroscoop

Het eerste nummer van het Groninger Universiteitsblad, november 1950. Vanaf oktober 1958 verscheen het Universiteitsblad in een kleiner formaat en een nieuwe opmaak.

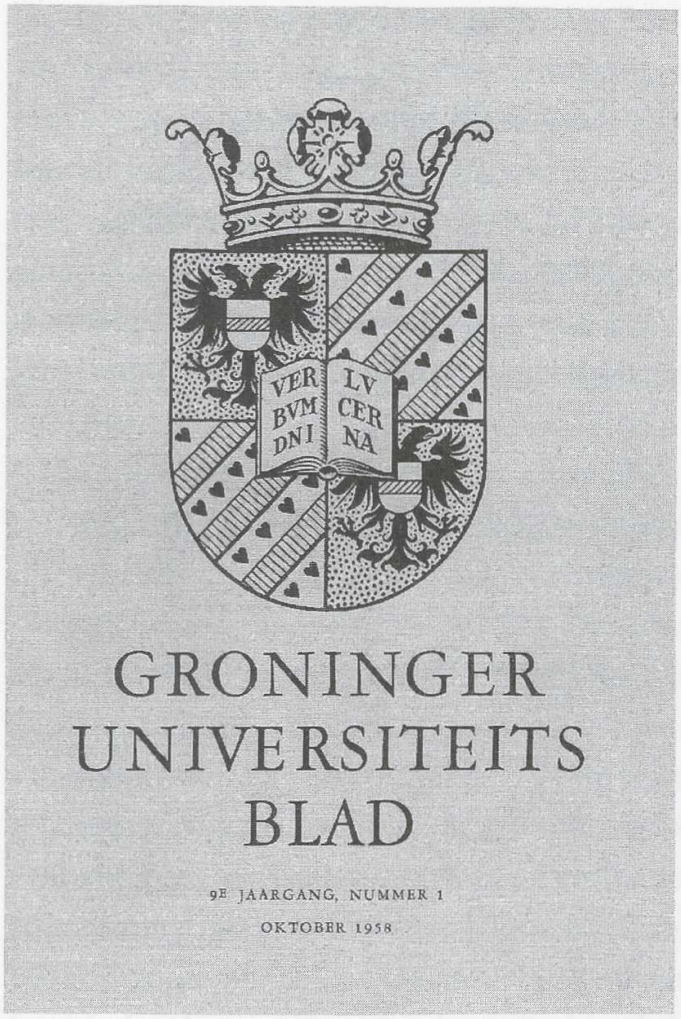

lingenblad toegezonden. Ook Academisch Perspectief was geen lang leven beschoren. In juni 1970 zou het blad na zeven jaargangen ophouden te verschijnen. In september 1969 had het Bestuur met het oog op deze ontwikkelingen en vanwege de te hoge kosten de samenwerking met Academisch Perspectief opgezegd en werd het blad niet meer aan de leden toegezonden.

Het Universiteitsblad had als instrument voor ledenwerving succes. In 1949 bedroeg het aantal leden 487 en het aantal begunstigers 203. Een jaar later was dit 590 en 344; in 1952 kwam het totaal aantal contribuanten voor het eerst boven de duizend: 2 ereleden, 6 donateurs, 54 gemeenten als lid, 427 leden, 208 studentleden en 333 begunstigers. Deze stijgende lijn zette

zich in de jaren zestig verder door. De stijging was het grootst onder de studenten. Met de besturen van de studentenverenigingen (Vindicat atque Polit, Magna Pete, Vera, Albertus Magnus, Unitas) was de afspraak gemaakt om het fonds telkenjare bij de inschrijving van de nieuwe verenigingsleden onder de aandacht te brengen. Het ene bestuur deed dit beter dan het andere met als gevolg dat de cijfers sterk fluctueerden en dat in sommige jaren van een of meerdere studentenverenigingen geen opgave werd ontvangen omdat de contributies die door de verenigingen werden geïnd, niet waren afgedragen.

	1955	1960	1965	1970
studentleden	419	824	1597	1240
totaal	1346	1967	2767	2451

Vanaf 1972 wordt in het verslag het aantal studentleden niet meer vermeld.

Het aantal leden van het fonds vertoont tot het begin van de jaren zeventig een stijgende lijn. Daarna zet een daling in die met uitzondering van het jaar 1986 tot heden toe heeft doorgezet. In 1986 had een ledenwerfactie onder stafleden van de universiteit het beoogde succes en konden 160 nieuwe donateurs worden ingeschreven. Een jaar eerder in 1985, was het ledental teruggelopen tot 764.

	1951	1961	1971	1981	1991
gemeenten	42	81	73	47	17
leden	406	928	1178	898	876
begunstigers	354	115	27	—	—
studentleden	156	650	1120	—	—

Uit het bovenstaande overzicht blijkt hoe sterk het aantal contribuerende gemeenten is teruggegaan. In het midden van de jaren vijftig waren bijna alle Groningse gemeenten nog lid en ook diverse uit de overige noordelijke provincies. Voorts valt op de sterke terugloop van het aantal begunstigers. Dit is te verklaren uit het verzoek aan de begunstigers in 1959 gedaan om hun contributie om te zetten in een gewoon lidmaatschap, waaraan toen velen gehoor gaven.

Door de opeenvolgende besturen van het Universiteitsfonds is in de loop van de tijd door middel van het aanschrijven van het wetenschappelijk personeel, oud-alumni, studenten; door het instellen van buiten-leden; door inschrijvingskaarten uit te reiken aan pas afgestudeerden bij de buluitreiking en door directe contacten met de studentenverenigingen te onderhouden, getracht om de belangstelling voor het fonds te vergroten. Die acties hebben in meerdere of in mindere mate succes gehad. Veel resultaat leverde de uitgave van het Universiteitsblad op, dat tegen een geringe meerprijs aan de leden van het fonds werd toegestuurd.

In september 1985 is vanuit de Universiteit een alumni-organisatie opgezet, met verwante maar toch enigszins andere doelstellingen vergeleken met die van de Universitaire Contactcommissie en het Universiteitsfonds in 1950. Door de 'Stichting Alumni te Groningen' wordt sinds april 1986 ook een eigen blad uitgegeven: 'Broerstraat 5'. Door het bestuur van de universiteit werd er bij het Universiteitsfonds op aangedrongen de mogelijkheden van samenwerking te overwegen. In de praktijk bleken evenwel niet alleen de doelstellingen maar ook de opzet en de werkwijze, en de voorstellingen omtrent de activiteiten verschillend te zijn, zodat een samenwerking niet tot stand is gekomen.

Binnen het bestuur hebben allerlei plannen bestaan en zijn commissies in het leven geroepen om de bekendheid van het fonds en daarmee het ledental te vergroten. Vaak bleken de hoge kosten die aan ledenwerfacties verbonden zijn, de drempel om ze tot uitvoering te brengen. Het fonds stond en staat op het standpunt dat de revenuen zoveel als mogelijk ten goede dienen te komen aan het verwezenlijken van de doelstelling. De uitgave van het het Universiteitsblad is mede vanwege te hoge kosten gestaakt.

Ook langs andere wegen heeft Universiteitsfonds bekendheid gezocht. Het lustrumjaar 1964 – de viering van het 350-jarig bestaan van de universiteit – werd aangegrepen om de universiteit een Ubbo Emmiuspenning aan te bieden. Er bestaat een Ubbo Emmiuspenning die om de drie jaar wordt verleend aan een geleerde vanwege zijn of haar grote wetenschappelijke verdiensten en er bestaat een Ubbo Emmiuspenning die om de vier jaar wordt toegekend aan een persoon vanwege haar of zijn grote maatschappelijke verdiensten. De prijsuitreikingen trekken veel publiciteit en daardoor wordt de belangstelling ook op het fonds gericht.

In 1654 was de Effigies et Vitæ Professorum verschenen, het oudste boek over de geschiedenis van de Universiteit, waarin de voorgeschiedenis, de

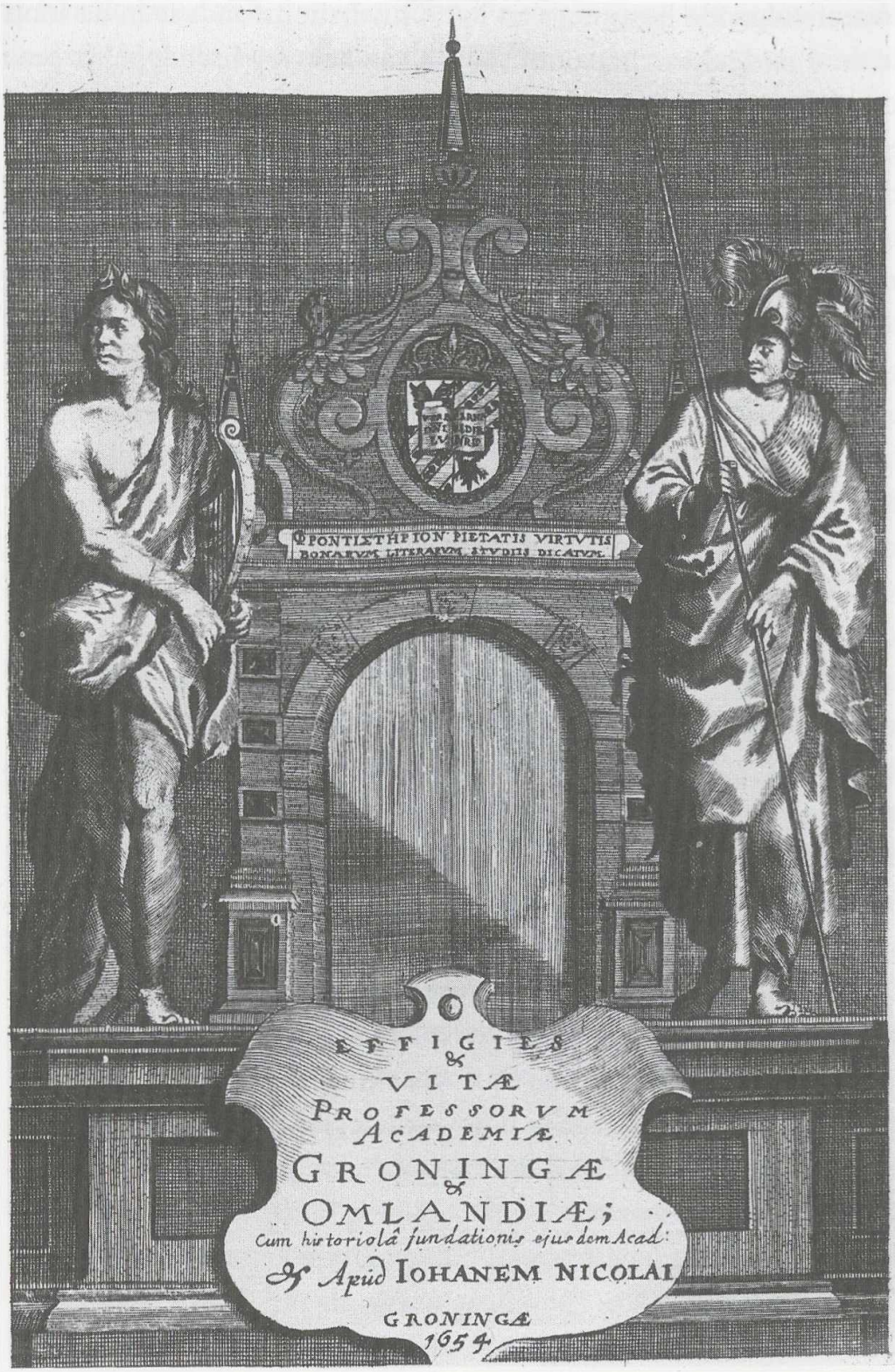

Titelblad van de Effigies et Vitæ Professorum, Groningen 1654; ter gelegenheid van het 75-jarig van het bestaan van het fonds in facsimile-uitgave verschenen met een Nederlandse vertaling.

oprichting in 1614 en de eerste vier decennia van de universiteit zijn beschreven, en die levensbeschrijvingen bevat met portretten van de eerste generatie hoogleraren. Dit werk in het Latijn geschreven en daarom voor hedendaagse lezers nauwelijks toegankelijk, is nog steeds een belangrijke en interessante bron voor de geschiedenis van de Groningse universiteit. Daarom besloot het Bestuur ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan in 1968 het boek opnieuw uit te geven in een fraai uitgevoerde facsimile-editie met een Nederlandse vertaling, dat voor een lage – voor donateurs nog eens een extra-voordelige prijs – in de handel werd gebracht. Daarmee werd ook voldaan aan een belangrijke doelstelling van het fonds, namelijk 'het vergemakkelijken van de uitgave van wetenschappelijke publikaties die van belang zijn voor de geschiedenis van de universiteit'.

Fondsen en financiën

In de loop van zijn bestaan heeft het Universiteitsfonds diverse legaten ontvangen. Direct na de oorlog konden als gezegd aan het vermogen van het fonds twee nieuwe fondsen worden toegevoegd. Het *Jantina van Kloosterfonds* en de *Boerma-Kooy Stichting*. Het laatstgenoemde fonds is ondergebracht in een eigen stichting, waarvan het bestuur van het Universiteitsfonds dan weer het bestuur vormt. We willen nu eerst een kort overzicht geven van de vanaf 1945 toegevoegde fondsen en hun doelstellingen.

In 1952 ontving het fonds het aanzienlijke legaat van bijna 90.000 gulden van mevrouw Maria Bakker geboren Vellema, overleden te Zeist op 6 februari van dat jaar, die het Universiteitsfonds als haar enige erfgename benoemde. Zij was de weduwe van Henricus Johannes Murray Bakker, die fortuin had gemaakt met de handel in schilderijen. Mevr. Bakker bepaalde in haar testament dat het Universiteitsfonds haar nalatenschap administratief zou onderbrengen in het *Murray Bakker-Vellema Fonds* en dat de opbrengsten van het kapitaal zouden strekken als tegemoetkoming in de kosten van opleiding van on- en minvermogende studenten aan de RU Groningen.

In 1956 vermaakte mevrouw Christina Antonia van Dijk-Raben, overleden te Dokkum op 2 april van dat jaar, haar vermogen van ca. 35.000 gulden aan het Universiteitsfonds. Ook dit kapitaal, zo was bepaald door de erflaatster, moest afzonderlijk worden geadministreerd. De inkomsten van dit *Van*

Dijk-Rabenfonds waren in de eerste plaats bestemd voor het verlenen van financiële steun aan niet rooms-katholieke talentvolle studenten in de juridische faculteit.

Mr. Hendrik Antonie Broers, overleden 26 oktober 1961, benoemde eveneens het Universiteitfonds tot enige erfgenaam van zijn vermogen ten bedrage van ruim 136.000 gulden. Broers bepaalde dat het vermogen afzonderlijk moest worden beheerd onder de naam *Broers-van Beusekomfonds*, om daarmee tevens zijn moeder te eren. Er waren geen bijzondere bepalingen ten aanzien van de aanwending van de opbrengsten van dit fonds.

De heer N. H. Blink heeft vanaf 1955 tot zijn overlijden in 1974 verschillende malen schenkingen verricht aan het Universiteitsfonds, die apart werden geadministreerd als het *Frans Hendrik Blinkfonds*. Het fonds was gesticht ter nagedachtenis aan zijn zoon Frans Hendrik Blink die van 1939 tot 1943 wis- en natuurkunde studeerde te Groningen en in 1945 overleed als gevangene in een Duits concentratiekamp. De middelen uit dit fonds dienen te worden besteed aan studenten in de wis- en natuurkunde voor aanvullende financiële hulp voor studie en verdere ontwikkeling, bij voorkeur door hun reis- en verblijfkosten te vergoeden ten behoeve van studie, onderzoek of het opdoen van praktische ervaring in het buitenland, voor zover zij dat niet zelf kunnen betalen. In 1972 gaf Blink nog een tweede doelstelling aan het fonds, namelijk voor het verlenen van financiële steun aan studenten en pas afgestudeerden voor het instellen van onderzoek, en eventuele publikatie hiervan, naar de geschiedenis van Drenthe, waarbij ook de betrekkingen met andere gewesten, zoals het Sticht, in aanmerking komen. Toen de heer Blink in 1974 overleed bedroeg de omvang van het fonds ruim 21.000 gulden.

Vanaf het midden van de jaren vijftig ontstonden er contacten met het bedrijfsleven, die resulteerden in bijdragen van diverse bedrijven aan het Universiteitsfonds. Landelijk was er in deze tijd overleg op gang gekomen tussen de werkgeversorganisaties en universiteiten en hogescholen, waarin de vraag centraal stond op welke wijze het bedrijfsleven en het wetenschappelijk onderwijs van elkaar konden profiteren. Bedrijven waren ook bereid om de universiteiten te ondersteunen. Daartoe werden speciale fondsen opgericht of gebruik gemaakt van de reeds bestaande universiteitsfondsen. Sedert 1954 betaalde de Bataafsche Petroleum Maatschappij Nederland (later opererend onder de naam de in Nederland werkende maatschappijen van de Koninklijke Shell Groep) jaarlijks een bedrag van 1500 gulden. Dit

werd later verhoogd tot 7500 en nog weer enige jaren later in 1962 tot 10.000 gulden verhoogd (sedert 1987 weer verlaagd tot 5000 gulden). In de administratie werd dit bedrag geboekt voor de *Speurwerkrekening* (later *Shellfonds* genoemd). Uit het jaarlijks ontvangen bedrag van Shell worden voornamelijk subsidies betaald voor wetenschappelijk onderzoek van promovendi en andere onderzoekers uit alle faculteiten. Gemiddeld worden uit het Shellfonds zes tot zeven subsidies per jaar verstrekt.

Naar het voorbeeld van de Technische Hogeschool Eindhoven waar bedrijven uit het zuiden van het land een groot fonds hadden gesticht met een stamkapitaal van 350.000 gulden en waaraan jaarlijks een contributie van 55.000 gulden toevloeide, is ook ten behoeve van de Groningse universiteit in 1958 vanuit het bedrijfsleven ten bate van de universiteit een fonds gesticht. De initiatiefnemer was Prof. Dr. D. van Os, hoogleraar in de artsenijkunde en toxicologie. Van Os was voorzitter geweest van het bestuur van de Noordelijke Technologische Organisatie NETO en was ook voorzitter van de Vereniging van Hogere Technische scholen. Hij en andere Groningse hoogleraren waren warme pleitbezorgers voor de vestiging van een Technische Hogeschool in het Noorden van het land. Van Os kende het bedrijfsleven in het Noorden als geen ander en wist uit een door hem geinitieerd NETO-onderzoek dat er grote behoefte bestond aan academisch gevormde technici (ingenieurs en doctorandi). De vestiging van een TH was financieel gezien onmogelijk, maar een minder kostbare oplossing was het onderwijs in meer technische opleidingen aan de Universiteit te gaan verzorgen. Met ingang van 1958 was aan de Groningse faculteit der wiskunde en natuurwetenschappen de mogelijkheid geschapen om na het kandidaatsexamen af te studeren in de studierichtingen toegepaste wiskunde, technische natuurkunde en technische scheikunde.

Het fonds dat Van Os wilde oprichten diende ter ondersteuning van deze nieuwe technische studierichtingen en stelde zich ten doel: het instellen van bijzondere leerstoelen; het bevorderen en vergemakkelijken van studiereizen en wetenschappelijke onderzoekingen ten behoeve van het Noordelijk bedrijfsleven; het verstrekken van speciale apparatuur en instrumenten. In 1958 werd aan 350 bedrijven een circulaire gezonden met het verzoek een bijdrage aan het fonds te geven. Daaraan werd door 28 bedrijven gevolg gegeven, voor het merendeel gevestigd in de provincie Groningen, die in totaal een bedrag van 45.150 gulden bijeen brachten. In 1961 werd het fonds ondergebracht bij het Universiteitsfonds. Sindsdien is het fonds apart gead-

ministreerd als *Technisch Wetenschappelijk Fonds* en kunnen toelagen worden verstrekt volgens de doelstellingen van het fonds ter bevordering van de technische vakken aan de universiteit.

In 1959, mede als gevolg van het eerder genoemde overleg tussen werkgevers en het hoger en universitair onderwijs, stelde Heineken's Bierbrouwerij Maatschappij een beurs van 2400 gulden 's jaars beschikbaar ter bevordering van de studie in scheikunde, biologie, farmacie en technische scheikunde. In 1975 werd het bedrag verhoogd tot 5000 gulden en de beurs omgezet in de *Heinekenprijs.* Deze prijs was bestemd voor de beste student – bij toerbeurt – in de vakken scheikunde, biologie of farmacie, die het kandidaatsexamen had afgelegd. De prijs werd in 1987 opgeheven.

In de jaren zestig groeide het vermogen door aanzienlijke erfstellingen. In 1966 werd het Universiteitsfonds de enige erfgenaam van de in dat jaar overleden mevrouw Renske Mössinger. Zij was kleindochter van Joseph Mössinger, fabrikant van chirurgisch-orthopedische en optische instrumenten te Groningen. De nalatenschap bedroeg 283.000 gulden en moest eveneens afzonderlijk belegd en beheerd worden als *Mössingerfonds.* Hieruit dienden studie- en reistoelagen te worden toegekend, uitsluitend aan vrouwelijke studenten in de medicijnen en in de Duitse taal- en letterkunde.

Ook in 1966 overleed mevrouw Minke Anthonia de Visser, conservatrice van het Groninger Museum, die het Universiteitsfonds tot een van haar erfgenamen maakte, met de bepaling dat het verkregen kapitaal afzonderlijk moest worden beheerd als *Mr. Hendrik de Visserfonds*, genoemd naar haar vader. Dit fonds, 400.000 gulden groot, was bestemd voor studiereizen en studiebeurzen. De erflaatster had bepaald dat de revenuen van het fonds aan Curatoren beschikbaar gesteld zouden worden. Door het College van Curatoren (thans College van Bestuur) wordt dit om praktische redenen thans overgelaten aan het Bestuur van het Universiteitsfonds.

In 1971 kreeg het fonds een belangrijk legaat van 150.000 gulden uit de nalatenschap van de hier reeds genoemde Prof. Dr. D. van Os. Ook hij had bepaald dat zijn legaat in een apart te beheren fonds zou worden ondergebracht, dat *Van Os-Hazewinkel Fonds* werd genoemd mede naar zijn eerste echtgenote. Uit de opbrengst van dit fonds wordt steun verleend aan farmaceutische studenten ter tegemoetkoming in de kosten van de studie, en aan zowel de Groningse als aan de Algemene Nederlandse Vereeniging van farmaceutische studenten ten behoeve van congressen en excursies. Verder moest uit dit fonds de zogenaamde 'Dirk van Ospenning' worden bekostigd.

Deze gouden penning zou eens in de drie jaar moeten worden toegekend aan een persoon in binnen- of buitenland die zich bijzonder verdienstelijk had gemaakt op het gebied van de wetenschappelijke farmacie of op het gebied van het beroep van apotheker. De penning is intussen vijf keer verleend.

Tenslotte mogen in deze opsomming van fondsen twee fondsen voor boekenbeurzen niet ontbreken. In de eerste plaats moet genoemd worden de sedert 1947 bestaande *boekenbeurzen der Commercieele Club*. De Commercieele Club in Groningen stelde jaarlijks aan het fonds een bedrag beschikbaar ten behoeve van de aanschaf van studieboeken voor ten hoogste vijf studenten. In 1975 werd het jaarlijkse bedrag verhoogd tot 1500 gulden. De toekenning geschiedt door het Bestuur. De belangstelling hiervoor is altijd groot geweest maar is de laatste jaren sterk afgenomen. Aan de Commercieele Club is daarom voorgesteld de beurzen voortaan ook toe te kennen als reisbeurs.

Sedert 1977 is het bestuur van het fonds, na een verzoek daartoe van de stichting 'Het Dr. H. Popta Gasthuis', tevens belast met het uitkeren van jaarlijkse boekentoelagen voor studenten van in totaal 1200 gulden. Volgens het testament van Dr. Henricus Popta, overleden te Leeuwarden in 1712, moest de naar hem genoemde stichting, jaarlijks zes 'pensies' (studiebeurzen) van 200 gulden elk uitkeren. Later heeft het bestuur van de stichting de studiebeurzen veranderd in boekentoelagen. Zo nodig mogen thans twee pensies tot één beurs van 400 gulden worden samengevoegd.

Als laatste fonds moet worden genoemd het *Zernikefonds*, ingesteld door Prof. Dr. F. Zernike in 1953. Hij schonk uit de hem in dat jaar toegekende Nobelprijs een som van 2000 gulden, waaruit iedere vijf jaar een geldprijs zou moeten worden toegekend aan een Groningse student, van welke faculteit ook, die zich bijzonder heeft onderscheiden. Omdat het in de praktijk moeilijk bleek om deze procedure uit te voeren en de opbrengsten van het fonds naar verhouding gering waren, is dit fonds in overleg opgeheven. Het kapitaal van het fonds is besteed aan het laten vervaardigen van een bronzen afgietsel van een reeds bestaande gipsen portretbuste van Zernike door de beeldhouwer W. J. Valk. De bronzen buste is geplaatst in de faculteitskamer voor wiskunde en natuurwetenschappen in het academiegebouw.

Behalve de genoemde afzonderlijke fondsen of beurzen gesticht door particulieren, bedrijven of rechtspersonen, zijn ook de algemene middelen door diverse schenkingen en legaten van leden toegenomen. In 1960 werd het A. P. Fokkerfonds zeer krachtig versterkt door dat mevr. E. Oosterbaan-

Fokker, een dochter van Prof. Dr. A. P. Fokker, een vermogen van 180.000 gulden naliet ten bate van het Fokkerfonds. In 1968 verkreeg het fonds een legaat van 5000 gulden van mevrouw Alingh Prins-Muller, gewoond hebbende te 's-Gravenhage. In 1971 ontving het fonds van de in dat jaar overleden Drs. H. H. Mallinckrodt, uit diens nalatenschap een som van ruim 100.000 gulden. Het fonds was tot enige erfgenaam benoemd en er waren door Mallinckrodt geen bepalingen gesteld omtrent de besteding en het beheer van de gelden. Drs. H. H. Mallinckrodt was in 1925 mede-inititiatiefnemer geweest tot het instellen van het Willem Mallinckrodtfonds, dat om de tien jaar een geldprijs toekent aan het beste theologische proefschrift. Jaarlijks ontvangt het Universiteitsfonds bovendien een bedrag aan auteursrechten voor het door H. H. Mallinckrodt samengestelde Aula woordenboek Latijn-Nederlands.

In 1970 overleed Dr. E. H. Ebels, van 1951-1954 president-curator en in die hoedanigheid ook voorzitter van de Raad van Toezicht, en tot 1960 gewoon lid van die Raad. Dr. Ebels legateerde een bedrag van 10.000 gulden aan het fonds. In 1973 werd een bedrag van 5000 gulden gelegateerd door Mr. R. Veendorp te Alkmaar. In 1980 ontving het fonds twee legaten: een legaat uit de nalatenschap van Mr. E. L. Grommers te New York, oud-alumnus, een bedrag van 10.000 dollar en een legaat uit de nalatenschap van mevrouw W. J. Bossert, aandelen met een waarde van ruim 6000 gulden; dit laatste legaat was bestemd voor de aankoop van boeken door de Universiteitsbibliotheek op het gebied van de sterrenkunde. In 1986 legateerde Mr. N. J. Polak een bedrag van 10.000 gulden. Mr. Polak was als president-curator, voorzitter van de Raad van Toezicht geweest in de jaren 1962-1968.

Het beheer van het kapitaal is door de bijgekomen afzonderlijk te beheren fondsen een complexe aangelegenheid geworden. In de eerste plaats bracht iedere nalatenschap de nodige zorg met zich mee wat betreft de afwikkeling van eventueel vruchtgebruik of boedelscheiding van bijzondere bepalingen, betaling van successierechten en wat dies meer zij. In de meeste gevallen bestonden de nalatenschappen naast banktegoeden uit allerlei effecten of andere beleggingsvormen. Bij sommige erflatingen waren roerende en onroerende goederen inbegrepen. In bijna alle gevallen zijn die goederen door het Universiteitsfonds verkocht. Het Universiteitsfonds beheert thans alleen nog enige landerijen in Noord-Brabant die worden verpacht en die deel uitmaken van het Broers-van Beusekomfonds.

Voordat werd overgegaan tot een centrale belegging van beheerde kapitalen, gebeurde dit voor ieder fonds afzonderlijk. In 1969 is het bestuur tot een eenvoudiger vermogensbeheer en administratie van de effectenportefeuille overgegaan. Door de inbreng van de effecten en herbeleggingsrekeningen zowel van het Universiteitsfonds als van de andere beheerde fondsen werd een zogenaamde centrale belegging gevormd, waartegen participaties, elk groot 1000 gulden nominaal, werden verstrekt op basis van de waarde van hun inbreng per 1 oktober 1969. De centrale belegging bestond uit: een centrale portefeuille waarin de effecten werden ondergebracht; herbeleggingsrekeningen bij banken, waarop tijdelijk de opbrengsten van uitlotingen etc. werden geboekt; deposito rekeningen en rekening-courant-verhoudingen met banken waarop de revenuen uit de centrale belegging worden geboekt. Verder werd een centrale kas ingesteld waaruit betalingen en ontvangsten ten behoeve van de verschillende fondsen worden verricht en in rekening-courant met deze fondsen geboekt.

In deze vorm van beheer en administratie bleven de afzonderlijke fondsen bestaan volgens de wens van de verschillende erflaters. In het verslag is ook altijd vermeld welke uitkeringen uit ieder fonds afzonderlijk worden gedaan. In het financieel overzicht van het jaarverslag wordt van de thans tien afzonderlijk geadministreerde fondsen, van de Boerma-Kooy Stichting en van de algemene middelen van het Universiteitsfonds een vermogensoverzicht en een resultatenoverzicht gegeven.

Dat het totale vermogen sedert 1945 enorm is gegroeid, moge duidelijk zijn uit het hiervoor gegeven overzicht van de fondsontwikkeling. In cijfers uitgedrukt is de volgende ontwikkeling te zien.

	vermogen*	rendement Centr.Beleg.	Alg. middelen	subsidies
1950	270.000	—	229.000	12.554
1960	723.000	4,1%	243.000	18.800
1970	1.904.000	5,25%	266.000	61.000
1980	2.400.000	6,25%	390.000	120.000
1990	3.878.000	5,5%	658.000	209.000

* totale vermogen, exclusief Boerma-Kooy Stichting

In de afgelopen veertig jaar is dankzij verstandig beheer het vermogen enorm gegroeid. Een zelfde groei geven de bedragen die aan subsidies zijn uitgegeven te zien. In 1948 kon de Commissie van Beheer zich nog de opmerking veroorloven – met de bedoeling daarmee nieuwe leden te winnen –, dat de afgelopen tien jaar gemiddeld 99% van de inkomsten was besteed aan de belangen van de universiteit en slechts 1% uitgegeven was ten behoeve van administratie, drukwerk en advertenties. Nog steeds kunnen die uitgaven laag worden gehouden, al kan men zich nu niet meer meten met de cijfers uit de jaren veertig. Het Bestuur verricht zijn taak zonder vergoedingen, men kent geen eigen bureau of personeel, wel is er sinds 1954 ondersteuning voor de financiële en de ledenadministratie.

Medio 1991 is het belegde vermogen, bestaande uit obligaties, binnenlandse en buitenlandse aandelen, verkocht en opnieuw belegd bij vijf beleggingsinstellingen. Van deze beleggingsinstellingen keren drie fondsen regelmatig dividend uit, terwijl twee beleggingsfondsen gericht zijn op vermogensgroei.

Werkzaamheden

Het was voor de periode tot 1945 nog mogelijk om de werkzaamheden van het fonds aan de hand van voorbeelden te illustreren en in enkele alinea's een overzicht te geven van de in een bepaald jaar uitgekeerde subsidies en toelagen. Voor de periode na 1945 is dit niet meer op dezelfde manier inzichtelijk te maken. Voor de eerste tien jaar na de oorlog zou dat nog gaan, omdat dan het 'arbeidsveld' nog nauwelijks is veranderd. De lijst van verleende subsidies bevat in deze periode nog steeds voornamelijk ondersteuningen aan privaat-docenten, aan faculteitsverenigingen, aan de Natuurwetenschappelijke excursievereniging, aan wetenschappelijke studiereizen van enkele hoogleraren, aan de Vereeniging voor Hooger Landbouwonderwijs en voor beurzen aan studenten. Een nieuwe post vormden de uitkeringen van boekentoelagen van de Commercieele Club Groningen, die voor dit doel zoals eerder gezegd jaarlijks 1500 gulden beschikbaar stelde. Vermeldenswaard uit deze periode is de onthulling van de twee gedenkstenen op 22 september 1948 ter nagedachtenis van de leden der universitaire gemeenschap die tengevolge van de Tweede Wereldoorlog de dood vonden. Het fonds had deze gedenkstenen laten vervaardigen uit een daar voor bestemde gift van Prof. Dr. H. S. van Klooster, tevens de stichter van het Jantina van Kloosterfonds.

In de jaren vijftig veranderde geleidelijk het patroon van de uitkeringen. Kenmerkend is in de eerste plaats de toename van het aantal subsidies en in de tweede plaats dat er veel meer toelagen en subsidies werden verstrekt aan studenten en studentenverenigingen. Deze veranderingen zijn eenvoudig te verklaren uit het feit dat de middelen van het fonds gaandeweg meer uitgaven mogelijk maken als gevolg van de groei van het eigen vermogen en van de toeneming van het aantal afzonderlijke fondsen die in de jaren vijftig en zestig in beheer werden genomen. De meeste stichters of erflaters van fondsen hadden een duidelijk omschreven bestemming aan hun legaat gegeven. Meestal betrof het financiële steun aan minvermogende studenten. De enige uitzondering hierop was het Broers-van Beusekomfonds, dat wel afzonderlijk geadministreerd diende te worden, maar waarbij geen bepalingen omtrent de bestemming bestonden.

Het beeld van de uitkeringen uit de opbrengsten van de verschillende fondsen wordt hierdoor enigszins eenvormig, het betreft merendeel studietoelagen en boekenbeurzen. Tegenwoordig vormen de subsidies aan individuele studenten bijna de helft van het totale bedrag dat het Universiteitsfonds jaarlijks uitkeert. Overigens hebben enkele fondsen een dusdanig beperkte doelstelling dat hierop maar door weinigen een beroep kan worden gedaan. In de jaren zestig bedraagt het aantal aanvragen voor studie- en boekentoelagen rond de vijftig per jaar en in sommige jaren tegen de honderd per jaar. Ondanks de verbeteringen in het rijksstudiebeurzenstelsel in deze tijd voorzien de toelagen van het Universiteitsfonds in een behoefte. Het bestuur, dat gewend was aan een beperkt aantal aanvragen per jaar, zag zich door de stijging van dit aantal ook gesteld voor een administratief probleem. Immers iedere aanvraag om een studietoelage werd bij de betreffende docent of faculteit getoetst of de studieresultaten een ondersteuning rechtvaardigden. De aanvrager moest op verzoek ook inzage verschaffen in zijn financiële omstandigheden, waarbij het inkomen van de ouders eveneens een rol speelde. Gemiddeld een vijfde van de aanvragen werd afgewezen op grond van slechte studieprestaties of een minder ongunstige financiële positie. De uitkeringen varieerden in de meeste gevallen van 100 tot 500 gulden.

Teneinde op bestuursvergaderingen niet overspoeld te geraken door de behandeling van de aanvragen om subsidies (in 1992 480 in getal) bespreken voorzitter en secretaris deze maandelijks en worden hun voorstellen tot financiële steun schriftelijk ter beoordeling voorgelegd aan de andere be-

Eén van de twee gedenkplaten voor de in de Tweede Wereldoorlog omgekomen leden der universitaire gemeenschap in het trappenhuis van het Academiegebouw, onthuld op 22 september 1948.

stuursleden zowel als aan de rector magnificus. Om te voorkomen dat de brieven aan de aanvragers te weinig relevante en te veel irrelevante gegevens bevatten, worden thans invulformulieren gebruikt waarop nadere inlichtingen moeten worden verstrekt over het te subsidiëren project, speciaal wat de kosten en baten betreft.

In toenemende mate versterkte het fonds steun aan studenten in de vorm van reissubsidies om op deze manier een studieverblijf in het buitenland mogelijk te maken. De bedragen die hier voor beschikbaar worden gesteld variëren van 500 tot 1200 gulden, in sommige gevallen wordt een hoger bedrag toegekend. Door de uitbreiding van het beurzenstelsel en recentelijk door het nieuwe systeem van studiefinanciering is deze categorie subsidies sterk toegenomen. Gewone studietoelagen worden nauwelijks meer verstrekt. Sinds de jaren tachtig wordt bijna de helft van de uitkeringen bestemd voor reissubsidies. Veelvuldig zijn ook de bijdragen die worden gevraagd voor kortstondig buitenlands bezoek om een congres bij te wonen. De voorwaarde die het fonds hierbij stelt, is dat de aanvrager op het congres ook een voordracht houdt of een poster presenteert. Jaarlijks worden nu ongeveer 100 studenten met een reissubsidie financieel ondersteund voor een korter of langer verblijf in het buitenland. Tot de categorie reissubsidies zou men ook de excursies van groepen studenten naar het buitenland kunnen rekenen. Kort na de oorlog werd reeds een enkele maal een groepsexcursie ondersteund. Het betrof dan een reis die werd georganiseerd door en onder leiding stond van een hoogleraar. Tegenwoordig geschieden dergelijke aanvragen meestentijds vanuit faculteits- of vakgroepsverenigingen. Subsidiabel zijn alleen reizen die van belang zijn voor het studieprogramma. Ook voor deze categorie geldt dat in toenemende mate een beroep wordt gedaan op de middelen van het fonds. De bedragen hiervoor komen hoofdzakelijk uit de algemene middelen.

Vergeleken met de periode tot 1945 valt op dat de uitkeringen uit de algemene middelen van het fonds gaandeweg meer ten bate komen van projecten van studentenorgansiaties. Het betreft niet alleen de studentenverenigingen maar ook studentenbelangenorganisaties, faculteits- of studieverenigingen, sportverenigingen en wat dies meer zij. Dit is een opmerkelijk verschil met de vorige periode, waarin er met uitzondering van studiebeurzen nauwelijks voorbeelden te vinden zijn van andere vormen van ondersteuning aan studenten. In de loop van de jaren dertig zijn slechts enkele voorbeelden van subsidiëring van culturele en sportactiviteiten bekend. In

de jaren vijftig vindt er wat dit betreft een omslag plaats. Alle grote gezelligheidsverenigingen dat wil zeggen Vindicat atque Polit, Magna Pete, Albertus Magnus, Vera, Unitas en Hendrik de Cock kregen in die jaren ruime ondersteuning in de vorm van goedkope leningen en schenkingen als bijdrage voor hun nieuwe sociëteiten en de inrichting daarvan. Hetzelfde gold voor de roeiverenigingen Gyas en Aegir ten behoeve van hun botenhuizen. Ook allerlei culturele en sportieve activiteiten georganiseerd, door de verenigingen en andere studentenorganisaties, kunnen op bijdragen rekenen. Uit de algemene middelen worden nu jaarlijks enkele tientallen projecten van studenten ondersteund, zoals symposia, lezingen, sporttoernooien, concerten en toneelvoorstellingen. Door Prof. Mr. H. J. Scheltema is deze categorie van subsidies aan studenten eens typerend onder woorden gebracht in zijn feestrede bij het 75-jarig bestaan van het fonds in 1968. Scheltema was toen voorzitter van het Bestuur. 'Een taak zal echter wel steeds aan het Universiteits Fonds blijven voorbehouden: de voorziening in de tallooze behoeften, waarvoor op de openbare begrootingen geen post openstaat: steun aan uitvoeringen, bij studie-excursies, studentencongressen, bij de aanschaf van een piano voor een muziekvereeniging, een teekentafel voor een teekengezelschap, zetstukken voor een tooneelgroep, kleeding voor een balletgroep. Ook kostbaarder ondernemingen worden door het fonds gesteund: in vijf sociëteiten van gezelligheidsvereenigingen heeft het Fonds geld gestoken. Eerste-jaarsbijeenkomsten, studievoorlichting, politieke scholingscursussen, tentoonstellingen, aanleg van tooneelverlichting of donkere kamers, de behoeften van 8500 studenten zijn van een ongekende bontheid en alles kost geld. Hier gaat het om bedragen die in overeenstemming zijn met de middelen van het fonds.'

Een categorie subsidies die bijna volledig is verdwenen, is de ondersteuning van wetenschappelijk personeel. Het fonds verleende traditioneel steun in de vorm van reissubsidies en toelagen aan privaat-docenten. Tot het midden van de jaren vijftig kende de universiteit nog privaat-docenten daarna verdween dit instituut als gevolg van nieuwe onderwijswetgeving. Doordat in de loop van de tijd de financiering van het onderzoek en het onderwijs sterk is verbeterd, is subsidiëring van leden van het wetenschappelijk corps niet langer noodzakelijk. Hetzelfde geldt voor subsidies voor de uitgave van wetenschappelijke publikaties en dissertaties. Hierin is het fonds altijd zeer terughoudend geweest. Aan de uitgave van dissertaties is en wordt princi-

pieel geen subsidie verleend. Alleen aan feestbundels voor hoogleraren of aan publikaties die van groot belang zijn voor de geschiedenis van de universiteit wordt ondersteuning gegeven.

Een en ander houdt niet in dat het Universiteitsfonds geen wetenschappelijke doelen meer ondersteunt. Dit gebeurt nog in ruime mate, alleen betreft het nu onderzoek, dat wordt uitgevoerd door gevorderde studenten, promovendi en personeel dat niet in vaste dienst is van de universiteit. Ook betaalt het fonds regelmatig een bijdrage aan de organisatie van wetenschappelijke congressen en symposia en voor bezoek van buitenlandse geleerden.

In het laatstverschenen jaarverslag, van 1991, ziet de verdeling van de middelen over de onderscheiden categorieën er als volgt uit:

Studie en onderzoek buiten Groningen	99.550
Congressen en symposia in Groningen	28.025
Studentenexcursies	33.105
Congresbezoek	16.500
Studietoelagen en boekenbeurzen	1.500
Uitwisseling met buitenlandse studenten	2.000
Bezoek buitenlandse geleerden	5.400
Studentensportactiviteiten	6.500
Culturele studentenactiviteiten	9.750
Andere culturele activiteiten	13.422
totaal	215.752

Nu we in grote lijnen de werkzaamheden in kaart hebben gebracht, willen we de aandacht richten op een drietal onderwerpen die langere tijd in het Bestuur aan de orde zijn geweest en die ook representatief zijn voor de werkzaamheden van het Bestuur. Natuurlijk zijn er meer onderwerpen van belang dan deze drie geweest. Te noemen vallen het Universiteitsblad, de ledenwerving en het vermogensbeheer, maar deze zijn reeds in het voorgaande aan de orde geweest.

Het eerste onderwerp is Vosbergen. Bij degenen die in de jaren vijftig deel uitmaakten van de Groningse universitaire gemeenschap zal het noemen van deze naam nog altijd herinneringen oproepen. Vosbergen is een landgoed gelegen in de gemeente Eelde dat door de laatste bewoners van het

Huize Vosbergen bij Eelde, dat in de jaren vijftig fungeerde als studie- en conferentieoord van de Groningse Universiteit.

huis, het echtpaar Kraus-Groeneveld was ondergebracht in een stichting. Deze stichting exploiteerde het huis in de jaren vijftig als een studie- en conferentieoord voor leden van de Groningse universitaire gemeenschap. Om het huis voor dit doel geschikt te maken had het Universiteitsfonds in 1950 het voor zijn doen hoge bedrag van 5000 gulden beschikbaar gesteld. Ook andere instellingen kwamen met geld over de brug. Als conferentieoord werd Vosbergen veelvuldig door de universiteit gebruikt. Het Universiteitsfonds zou menigmaal steun verlenen aan conferenties en bijeenkomsten op Vosbergen. Ondanks het veelvuldige gebruik is de beherende stichting er niet in geslaagd de exploitatie van Vosbergen sluitend te krijgen. Door het bestuur van het Universiteitsfonds werd enige malen het tekort aangevuld om zo te voorkomen dat de pensionprijs voor studenten onbetaalbaar werd. Het fonds voelde zich om begrijpelijke redenen betrokken bij Vosbergen. Het huis kwam als studie- en conferentieoord ten goede aan de gehele universitaire gemeenschap als ontmoetingsplaats, waar hoogleraren en studenten elkaar elkaar op ongedwongen wijze konden ontmoeten en van gedachten wisselen. Door hoogleraren werd Vosbergen bovendien gezien als een uitstekende gelegenheid voor kleine conferenties en voor de ontvangst van buitenlandse collega's. Vosbergen diende een algemeen universitair belang en paste daardoor uitstekend binnen de doelstelling van het fonds, te meer daar een dergelijke voorziening niet door de universiteit zelf gedragen kon worden. Uit een door de Senaat ingestelde enquête was ook gebleken dat de hoogleraren Vosbergen voor de universiteit wilden behouden en dat het huis in een behoefte voorzag.

Toen de beherende stichting in het begin van de jaren zestig echter overwoog om Vosbergen te sluiten wegens de exploitatietekorten, heeft het Bestuur er over gedacht om Vosbergen zelf in exploitatie te nemen. Het Bestuur was bereid om enige tijd het jaarlijkse tekort aan te zuiveren. Door allerlei verbeteringen in de exploitatie aan te brengen en door een beroep te doen op ondersteuning vanuit andere instellingen hoopte men Vosbergen rendabel te kunnen maken. Tegenover dit idee stond de stichting Kraus-Groeneveld afwijzend. Het zou betekenen dat zij als bestuur het beheer van het landgoed uit handen gaf en zij wilde deze principiële beslissing niet nemen. Dit betekende dat in 1962 Vosbergen als studie- en conferentieoord van de universiteit werd gesloten.

Het Universiteitshuis is een ander voorbeeld van een onderwerp die het Bestuur intensief heeft beziggehouden. Het initiatief tot de stichting van een universiteitshuis werd door het Universiteitsfonds in 1962 genomen samen met de studentenverenigingen. In dat Universiteitshuis zouden allerlei voorzieningen een plaats moeten krijgen waaraan binnen de universitaire gemeenschap behoefte bestond. Het Universiteitshuis moest een soort 'Faculty House' worden: een trefpunt vormen voor het wetenschappelijk personeel ter bevordering van het intra-universitair contact. De gedachte was dat voor de sterk groeiende en ruimtelijk over ver uiteenliggende gebouwen verspreide universiteit een centraal ontmoetingspunt onmisbaar was. In het huis zou logiesruimte moeten komen voor gasten van de universiteit en logeerruimten voor excursiegroepen. Daarnaast waren allerhande studentenvoorzieningen gepland zoals een mensa, een studentencafé, repetitie- en recreatieruimten, kantoorruimten. Het totale vloeroppervlak van het twee verdiepingen hoge complex besloeg 3000 vierkante meter. In eerste instantie werd erover gedacht om het Universiteitshuis te situeren achter de sociëteit van Vindicat aan de Grote Markt, later werd als lokatie de Praediniussingel aangewezen. Binnen de Universiteit was men enthousiast over de plannen en kreeg de voorbereidingscommissie een officiële status. Er werden contacten gelegd met het bedrijfsleven, met het Rijk, de provincie Groningen en de gemeente Groningen over financiële steun. In de berekening was men ervan uitgegaan dat de bouw een investering van 2,5 miljoen gulden zou vergen en dat rekening moest worden gehouden met een jaarlijks exploitatietekort van 100.000 gulden. Het Universiteitsfonds verklaarde zich bereid van dit tekort jaarlijks een vijfde voor zijn rekening te nemen en was ook bereid een fors bedrag voor de bouw uit te trekken. Het eerste succes was dat de Philips Gloeilampenfabriek te Eindhoven 100.000 gulden voor het Universiteitshuis beschikbaar stelde. Ondanks dit hoopvolle begin van de fondswerving is van de plannenmakerij weinig terechtgekomen. Het bleek voor de universiteit onmogelijk om in een financieel aandeel te voorzien, waardoor ook het uitzicht op bijdragen van andere financiers was verkeken.

De geschiedenis van het Universiteitshuis was daarmee niet afgelopen. Het geld dat Philips beschikbaar had gesteld was inmiddels overgemaakt aan de universiteit en onder berusting gesteld van het Universiteitsfonds. Reeds jaren werd door het Bestuur getracht een andere bestemming aan deze donatie te geven binnen het kader van de doelstellingen van het Fonds.

De directie van Philips stond uiteindelijk niet afwijzend tegenover een andere bestemming van de donatie. Dit leidde tenslotte in 1986 tot het initiatief om een stichting in het leven te roepen met als doelstelling: exposities voor te bereiden en in te richten over historische - en hedendaagse ontwikkelingen op wetenschappelijk en technologisch gebied, in het bijzonder in relatie tot onderzoek en onderwijs aan de Rijksuniversiteit Groningen. De bedoelde exposities zouden zoveel mogelijk in het Universiteitsmuseum worden gehouden. In de loop van de jaren was de Philipsdonatie door zorgvuldig beheer van het Universiteitsfonds aangegroeid tot een bedrag van 446.000 gulden. Deze som werd ingebracht in de nieuwe stichting, tesamen met forse bedragen beschikbaar gesteld door de universiteit, het Koninklijk Natuurkundig Genootschap te Groningen en het Universiteitsfonds. Als naam voor deze bij akte van 22 december 1986 opgerichte stichting werd gekozen 'Fonds voor Wetenschappelijke en Technologische Exposities (WETEX). In het bestuur van de stichting is het Universiteitsfonds vertegenwoordigd door zijn voorzitter, ook de andere oprichtende instellingen zijn in het bestuur vertegenwoordigd.

Het derde en laatste onderwerp vormt de vestiging van bijzondere leerstoelen. Op zowel de agenda van de vergaderingen van het Bestuur als van de Raad van Toezicht is dit een vast onderwerp van bespreking geworden. De laatste jaren zijn er aan de universiteit in zeer korte tijd vele bijzondere leerstoelen bijgekomen. Dit is een landelijke tendens. Deze wel eens als wildgroei omschreven toename wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat er als gevolg van de bezuinigingen aan de universiteit weinig mogelijkheden zijn om voor nieuwe specialistische vakgebieden een gewoon hoogleraar aan te stellen. Bovendien maken steeds meer maatschappelijke organisaties en ook organisaties van het bedrijfsleven gebruik van het instituut van bijzonder hoogleraar om daarmee hun instellingen een wetenschappelijk aanzien te geven en contact te hebben met de universiteit.

De wetgeving betreffende de vestiging van bijzondere leerstoelen is in wezen niet veranderd sinds daarover voor het eerst in 1905 wettelijke regels werden opgesteld. Rechtspersonen die daarvoor bevoegd worden verklaard – in sommige gevallen worden die daar speciaal voor opgericht –, kunnen binnen de daartoe gestelde regels bijzondere leerstoelen aan een universiteit vestigen. Sinds de invoering van de nieuwe wet op het wetenschappelijk onderwijs in 1986 is niet langer de Kroon maar de Universiteitsraad de

Ubbo Emmiuspenning voor wetenschappelijke verdiensten, aan de voorzijde de beeltenis van Ubbo Emmius, aan de keerzijde de spreuk 'Ex alto quærit abscondita' (Uit de hoogte speurt hij naar het verborgene).

instellende instantie. In het geval een bijzondere leerstoel door het Universiteitsfonds wordt gevestigd, geschiedt de aanstelling van de bijzonder hoogleraar door de Raad van Toezicht. De Raad is ook bevoegd tot het ontslaan van de bijzonder hoogleraar. De aanstelling geschiedt voor vijf jaar, waarna verlenging mogelijk is. Een curatorium van drie hoogleraren houdt toezicht op de leerstoel.

Het beleid van het Universiteitsfonds ten aanzien van bijzondere leerstoelen is geformuleerd in de jaren vijftig. In 1953 werd dit actueel toen het fonds zich voor vier aanvragen ineens gesteld zag. Het bestuur heeft toen regels vastgesteld ten aanzien van de medewerking aan het instellen van bijzondere leerstoelen. Een belangrijk criterium vond men dat er uitzicht moest zijn op een ordinariaat of een extra-ordinariaat. Een tweede criterium was dat de instelling alleen om wetenschappelijke redenen zou mogen gebeuren en niet zo zeer vanwege persoonlijke verdiensten. En het derde uitgangspunt was dat de aanvraag uit zou moeten gaan van de faculteit. De faculteiten konden het beste overzien of er behoefte was aan het instellen van een bijzondere leerstoel op een nieuw vakgebied. Het standpunt was – en dat werd ook gedeeld door het College van Curatoren – dat het systeem van de faculteiten intakt moest blijven. Hiermee werd bedoeld dat de verdeling van leerstoelen niet mocht leiden tot uitholling van bestaande ordinariaten. De terughoudendheid in dit beleid werd nog geaccentueerd door het feit dat het fonds een maximum van vijf bijzondere hoogleraren wilde hanteren. Later hield men een maximum aan van drie tot vier.

In de jaren tachtig heeft het Universiteitsfonds zijn beleid ten aanzien van bijzondere leerstoelen enigszins versoepeld. Het aantal bijzonder hoogleraren vanwege het Universiteitsfonds is onder de druk van de vraag van de faculteiten thans groter dan ooit te voren. Momenteel zijn er achttien bijzonder hoogleraren aan de universiteit verbonden vanwege het Universiteitsfonds. Voor het College van Bestuur blijft het Universiteitsfonds de eerst aangewezen rechtspersoon voor het vestigen van bijzondere leerstoelen. Het Universiteitsfonds heeft van oudsher die positie gehad en daarin een jarenlange samenwerking met de universiteit opgebouwd. Het Universiteitsfonds zal als altijd een afwachtende doch kritische houding bij het vestigen van leerstoelen blijven innemen en staat op het standpunt dat het initiatief van de faculteiten moet uitgaan. Zowel voor de kwalificatie als voor de procedure gelden dezelfde criteria als bij een ordinariaat. Voor het fonds blijft het echter een voorwaarde dat bijzondere leerstoelen alleen kunnen

worden ingesteld voor vakgebieden of specialismen waarvoor geen ordinariaat beschikbaar is of om bepaalde zwaartepunten van onderzoek te accentueren of uit te bouwen, waarbij de leerstoel een vernieuwend karakter moet hebben.

In totaal werden er in de naoorlogse periode door het fonds 31 bijzonder hoogleraren benoemd. Hiervan waren veertien verbonden aan de faculteit der wiskunde en natuurwetenschappen en zeven aan de medische faculteit. Aan een bijzonder hoogleraarschap vanwege het fonds is tegenwoordig geen honorarium meer verbonden. Wel ontvangt een nieuw benoemde bijzonder hoogleraar een vergoeding als bijdrage in de kosten van zijn intrede.

v Besluit

Een eeuw lang van 1893 tot 1993 heeft het Groninger Universiteitsfonds meer dan tienduizend subsidies ten goede laten komen aan de Groningse universiteit. Subsidies die het werk, de studie of de projecten ondersteunden van individuele hoogleraren, docenten, studenten, studentenorganisaties, vakgroepen, comité's, faculteitsverenigingen en wat dies meer zij.

Het Universiteitsfonds bestrijkt een breed terrein en kan ieder jaar aan meer verzoeken om financiële ondersteuning gehoor geven. De belangrijke basis hiervoor vormt de groei van het eigen vermogen. De opeenvolgende besturen hebben dit tot hun voornaamste zorg gemaakt. Het fonds heeft zich geen avonturen veroorloofd en steeds een betrouwbare belegging gezocht.

De gedachte om de universiteit een krachtig fonds te geven en haar zo financieel onafhankelijk te maken, heeft men al lang laten varen. In 1893 was dit een reële gedachte toen de universiteit nog een kleine instelling was, die zich voornamelijk richtte op de onderwijstaak. Toen kon niemand voorzien welk een enorme ontwikkeling het hoger onderwijs zou doormaken en welk maatschappelijk belang werd gehecht aan goed georganiseerde en geoutilleerde universiteiten die berekend waren op hun wetenschappelijke taak. De tijd ligt ver achter ons dat een hoogleraar een bijdrage moest vragen om lantaarnplaatjes te kunnen laten maken. De onderzoeks- en onderwijsfaciliteiten die een universiteit nu nodig heeft zijn van een heel andere financiële orde en vallen niet meer binnen de mogelijkheden van het fonds.

In dit opzicht heeft het Universiteitsfonds zich bij de sterk veranderde en spectaculair gegroeide universiteit moeten aanpassen. Het heeft zich daarom in de jaren vijftig en zestig ingezet voor projecten die in het belang waren van de gehele universiteit. In die tijd leefde sterk de idee van de éne universitaire gemeenschap, van de universitas. De initiatieven als het Universiteitsblad, Vosbergen en het Universiteitshuis sluiten aan op die gedachte. Het Universiteitsblad bleek zeer goed te werken als bindmiddel tussen oud-alumni en hun universiteit. Het fonds profiteerde door een gestadige groei van het ledental. Maar vanaf het midden van de jaren zestig zijn de verhou-

dingen door de democratisering aan de universiteit en door de expansieve groei van het aantal studenten (thans 20.000) en het aantal personeelsleden (thans meer dan 5000) totaal gewijzigd. De gebouwen van de universiteit zijn nu niet meer geconcentreerd in de binnenstad maar uitgewaaierd tot aan de rand van de stad.

De band met de universiteit wordt door de meeste studenten en medewerkers als gevolg van deze schaalvergroting als minder hecht ervaren dan in de voorgaande decennia. Men voelt zich meer verbonden met de eigen faculteit, vakgroep of vereniging. Voor een instelling als het Universiteitsfonds, dat juist zijn bestaan dankt aan die verbondenheid met de universiteit, kost het daarom ook moeite om het ledental op peil te houden. De neergaande tendens van het aantal donateurs geeft aan dat het Universiteitsfonds zich in een moeilijke fase bevindt.

In de komende jaren zal de stichting het Groninger Universiteitsfonds de doelstelling, 'bevordering van de studie aan de Rijksuniversiteit Groningen en voorts van al datgene, wat tot meerdere bloei van die universiteit kan strekken', meer dan voorheen moeten uitdragen. Het fonds kan daarbij wijzen op al het geen het de afgelopen eeuw met zijn steun heeft kunnen bewerkstelligen.

In navolging van hetgeen de huidige voorzitter in het 'ten geleide' bepleit, heeft het fonds om zijn taak naar behoren te kunnen vervullen, een breed draagvlak nodig, van allen die aan de universiteit zijn verbonden en studeren, en eveneens van hen die daaraan gestudeerd hebben. Maar het fonds heeft tevens de steun van de provinciale en gemeentelijke overheden nodig en niet minder van het bedrijfsleven, zoals dat in het verleden ook steeds, zij het onvoldoende, het geval is geweest. Het moet het gezamenlijk streven zijn op grond van een gezamenlijk gevoel, te bevorderen dat de Rijksuniversiteit Groningen functioneert als een instelling die voor de gehele regio van wezenlijk belang en nut is. Het Groninger Universiteitsfonds kan daarin ook in de komende decennia een doeltreffend instrument zijn door ontwikkelingen mogelijk te maken, waartoe de universiteit, in een tijd waarin de financiële middelen steeds krapper worden, zelf niet of nog niet in staat is.

Appendix

Leden van de Commissie van Beheer, sedert 1952 Bestuur

VOORZITTERS*

1893	Prof. Dr. P. H. Schoute
1893-1894	Prof. Dr. W. L. van Helten
1894-1895	Prof. Dr. Is. van Dijk
1895-1896	Prof. Dr. F. de Boer
1896-1897	Prof. Dr. A. G. van Hamel
1897-1898	Prof. Dr. G. Wildeboer
1898-1899	Prof. Mr. J. Domela Nieuwenhuis
1899-1900	Prof. Dr. H. Haga
1900-1901	Prof. Dr. C. H. van Rhijn
1901-1902	Prof. Dr. N. K. F. Land
1902-1903	Prof. Dr. J. S. Speyer
1903-1904	Prof. Dr. U. Ph. Boissevain
1904-1905	Prof. Dr. J. W. van Wijhe
1905-1906	Prof. Dr. C. F. A. Koch
1906-1907	Prof. Mr. P. Pet
1907-1908	Prof. Dr. M. E. Mulder
1908-1909	Prof. Dr. G. Heymans
1909-1910	Prof. Dr. J. W. Moll
1910-1911	Prof. Dr. R. A. Reddingius
1911-1912	Prof. Dr. G. C. Nijhoff
1912-1913	Prof. Dr. J. H. Kern
1913-1914	Prof. Dr. H. J. Hamburger
1914-1915	Prof. Dr. E. D. Wiersma
1915-1916	Prof. Dr. J. van Wageningen
1916-1917	Prof. Dr. C. van Wisselingh
1917-1918	Prof. Mr. J. Simon van der Aa
1918-1919	Prof. Dr. J. F. van Bemmelen
1919-1920	Prof. Dr. A. Klein

1931-1933 Dr. R. conte Bianchi Bandinelli, Oud-Grieksche en Voor-Aziatische Archaeologie
1932-1950 Dr. W. J. Jongmans, Palaeobotanie
1932-1940 Dr. J. C. Schoute, Uitwendige plantenmorphologie
1950-1958 Dr. J. M. van der Zanden, Toegepaste Chemie (e)
1951-1956 Dr. L. J. Smid, Wiskundige Statistiek (e)
1954-1970 Dr. H. C. Huizing, Audiologie (o)
1960-1962 Dr. W. G. Perdok, Toegepaste kristalkunde (o)
1964-1979 Dr. L. Plaut, Studie van sterrenstelsels
1965-1970 Dr. E. Peternolli, Italiaanse taal- en letterkunde (o)
1968-1975 Dr. H. F. R. Prechtl, Ontwikkelings-neurologie (o)
1973-1983 Dr. W. van Zeist, Paleobotanie van het kwartair (o)
1980-1983 Dr. B. Baggerman, Vergelijkende gedragsendocrinologie (o)
1980-1984 Dr. A. van der Woude, Experimentele kernfysica (o)
1981-1985 Dr. R. J. van Duinen, Sterrenkunde
1982- Dr. A. H. Boontje, Vaatchirurgie
1985- Dr. A. Okken, Neonatologie
1986-1989 Dr. J. J. Zijlstra, Mariene zoölogie
1986- Dr. G. J. Boekschoten, Paleontologie
1987- Dr. J. P. W. F. Lakke, Extrapyramidale stoornissen
1987- Dr. J. R. J. van Asperen de Boer, materieel onderzoek van kunstvoorwerpen
1987- Dr. W. Vaalburg, Medische radiochemie
1987-1988 Dr. C. A. de Kam, Economie van de publieke sector (o)
1987- Dr. R. A. R. L. Malfliet, Theoretische kernfysica
1987- Drs. J. J. J. Tulkens, Penologie
1989- Dr. H. W. den Hartog, Fysica van defecten in materialen
1989- Dr. R. H. Sanders, Sterrenkunde
1990- Dr. C. A. J. Vlek, Psychologische besliskunde
1990- Dr. P. A. W. J. de Wilde, Mariene zoölogie
1991- Dr. H. W. Broer, Dynamische systemen
1992- Dr. F. R. Ankersmit, Theorie der Geschiedenis
1992- Dr. P. J. J. M. van Loon, Financieel economisch management
1992- Mr. L. C. M. Meijers, Internationaalrechtelijke, in het bijzonder mensenrechtelijke aspecten van het strafrecht

1993- Dr. B. H. Stolte, Byzantijns recht
1993- Dr. A. G. M. Steerneman, Toegepaste statistiek

(o= omgezet in een ordinariaat; e=omgezet in een extra-ordinariaat)

PROF. WILLEM MALLINCKRODTPRIJS

voor het beste aan een openbare universiteit in Nederland verdedigd theologisch proefschrift

1935 Dr. K. H. Miskotte
1945 Dr. W. C. van Unnik
1955 Dr. D. J. Hoens
1965 Dr. G. H. M. Posthumus Meyjes
1975 Dr. H. W. de Knijff
1985 Dr. L. J. van den Brom

UBBO EMMIUSPENNING

voor wetenschappelijke verdiensten

1965 Prof. Dr. J. Mulder
1968 Prof. Dr. J. F. Staal
1970 Prof. Dr. W. J. Kolff
1974 Prof. Dr. B. H. Slicher van Bath
1977 Drs. J. H. Pannekoek
1980 Prof. Mr. H. J. Hofstra
1983 Prof. Dr. K. G. Jöreskog
1986 Dr. B. W. Meijer
1992 Prof. Dr. M. Schmidt

voor maatschappelijke verdiensten

1986 Prof. Dr. W. Froentjes
1990 Prof. Dr. D. de Wied

voor verdiensten op het gebied van de wetenschappelijke farmacie

1981 Prof. Dr. H. Auterhoff
1987 Prof. Dr. P. Speiser
1989 Dr. P. Janssen

voor verdiensten op het gebied van het beroep van apotheker

1981 Drs. J. F. Kok
1987 Dr. J. H. M. Winters

Literatuur en bronnen

LITERATUUR

Groninger Universiteitsblad, 1950-1966.

J. Huizinga, 'Geschiedenis van de universiteit gedurende de derde eeuw van haar bestaan', in: *Academia Groningana MDCXIV-MCMXIV, Gedenkboek ter gelegenheid van het derde eeuwfeest der universiteit te Groningen* (Groningen 1914).

W. Otterspeer, *Een welbestierd budget. Honderd jaar Leids Universiteits-Fonds* (Leiden 1990).

W. G. Perdok, 'Het Groninger Universiteitsblad', in: *Academisch Perspectief* 4 (1967) 53-54.

W. G. Perdok, 'Het Groninger Universiteitsfonds 75 jaar', in: *Academisch Perspectief* 5 (1968) 71-73.

W. G. Perdok, 'Korte geschiedenis van het Groninger Universiteitsfonds', in: *Stichting Groninger Universiteitsfonds. Statuten* (1979) 11-22.

Reglement op het beurzenfonds aan de Rijksuniversiteit te Groningen, opgerigt door de vereeniging van burgemeesters in de provincie Groningen (1878).

H. J. Scheltema, '75 jaren Groninger Universiteits Fonds', in: *Academisch Perspectief* 5 (1968) 108-112.

Statuten van het Groninger Universiteitsfonds (Groningen 1893).

Statuten van het Groninger Universiteitsfonds (Groningen 1922).

Statuten van de Stichting het Groninger Universiteitsfonds (Groningen 1952).

Stichting Groninger Universiteitsfonds, Statuten (Groningen 1979).

Stichting Groninger Universiteitsfonds, Verslag van het Bestuur, 1952-1991.

B. Struben, 'Inzake Vosbergen', in: *Academisch Perspectief* 3 (1966) 54-55.

Universitas Groningana MCMXIV-MCMLXIV, Gedenkboek ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan der Rijks-Universiteit te Groningen (Groningen 1964).

Verslag der Commissie van Beheer over het Groninger Universiteitsfonds, 1893-1951.

BRONNEN

Rijksarchief in Groningen:
– Archief van het Groninger Universiteitsfonds, 1893-1953, hierin o.a. notulen van de Commissie van Beheer, 1893-1936; in- en uitgaande stukken, 1893-1953.
– Archief van het Fonds van Hoogleeraren, 1843-1951, hierin o.a. gedrukte reglementen van 1843, 1853 en 1879; notulen 1853-1951; rekeningenboeken 1843-1951.

Secretariaat Stichting Groninger Universiteitsfonds:
– Notulen van het Bestuur (sedert 1952 Raad van Toezicht), 1893-1992.
– Notulen van de Commissie van Beheer (sedert 1952 Bestuur), 1936-1992.
– In- en uitgaande stukken en financiële stukken 1953-1992.
– Stukken van duurzaam belang, 1893-1992.